

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Гуманітарний навчально-науковий інститут

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

«___» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: Електронний посібник з організації робочого місця перекладача

Виконала: студентка

групи 6521м Юрченко І.В. _____
(підпис)

Керівник роботи:

д-р філол. наук, професор
(посада, науковий ступень вчене звання)

Дубова О.А. _____
(підпис)

Миколаїв – 2022 р.

Список скорочень, використаних у роботі

АРМ перекладача – автоматизоване робоче місце перекладача

ВТ – вихідний текст або оригінал; це текст, що перекладається

МО – мова оригіналу

МП – мова перекладу

ПД – перекладацька діяльність

НМП – нейронний машинний переклад

СМП – системи машинного перекладу

ТП – текст перекладу; текст, що виник у результаті перекладу

ЦА – цільова аудиторія

ТМ – Translation Memory – перекладацька пам'ять

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ.....	10
1.1. Класифікація видів перекладу.....	10
1.2. Теоретичний опис окремих видів перекладу.....	17
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ ПЕРЕКЛАДАЧА.....	26
2.1. Види роботи перекладача з текстом	26
2.2. Інформаційні ресурси в діяльності перекладача	43
2.3. Засоби автоматизації перекладацької діяльності.....	49
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО МІСЦЯ ПЕРЕКЛАДАЧА	69
3.1. Мета і методологія створення електронного посібника.....	69
3.2. Опис електронного посібника.....	77
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Умови здійснення перекладацької діяльності постійно зазнають змін. Сучасному перекладачу крім знання загальних принципів перекладу необхідно володіти сучасними інформаційними технологіями, що здатні пришвидшувати та спрощувати процес перекладу. Тому до перекладацької компетенції сьогодні доцільно також включити такі субкомпетенції, що мають безпосереднє відношення до процесу перекладу: інструментальну, що полягає у вмінні перекладачем використовувати документальні та технологічні ресурси, які мають відношення до роботи перекладача та дослідницьку (пошукову), що передбачає здатність швидко знайти інформацію, необхідну для розв'язання перекладацьких завдань. Крім того, набули поширення види перекладу, які раніше знаходилися на периферії перекладацької професії або зовсім не існували (аудіовізуальний переклад, соціальний переклад, переклад-редагування, транскреація, аудіодескрипція).

У зв'язку з тим, що технічні засоби стали займати дедалі більшого місця у професійній діяльності перекладача з'явилося поняття *автоматизованого робочого місця перекладача (електронного робочого місця перекладача, комп'ютерного робочого місця перекладача, сучасного робочого місця перекладача)*, (далі – АРМ перекладача), яке є основою інформаційно-технологічної компетенції перекладача.

Це дипломне дослідження присвячене комплексному аналізу вітчизняного ринку перекладацьких послуг з метою розкриття основних інформаційних ресурсів, які можуть входити до складу АРМ перекладача та використовуватися як у професійній діяльності, так і у процесі навчання майбутніх перекладачів.

Теоретичну й практичну цінність для нашого дослідження мають наукові пошуки вітчизняних і зарубіжних вчених: В. В. Ільченко, О. В. Карпенко, О. Каде (Otto Kade), А. Нойберт (A. Neubert), В. Н. Комісаров, О. Д. Швейцер, Є. В. Бреус, Л. К. Латишев (типологія видів перекладу / класифікація перекладу); Л. С. Бархударов, І. В. Корунець,

Ю. Найда (E. Nida), Р. Т. Чарльз (R. T. Charles), Д. Галь (D. Gile), П. Ньюмарк (P. Newmark), Я. Й. Рецкер (теорія та практика перекладу); Д. Фоларон (Deborah Folaron) Б. Е. Дімітрова (B. E. Dimitrova), Х. Шефнер (C. Schäffner) (процес перекладу / теорія перекладацької діяльності) В. С. Виноградов, І. С. Алексєєва, А. Л. Семенов, М. Іванов, О. Дідик (перекладацький інструментарій); Л. М. Черноватий, Т. І. Коваль, П. Г. Асоянц, Л. М. Артемчук, Н. М. Ковальчук, Р. П. Зорівчак, С. І. Гундоров, Л. В. Липська, О. І. Вадімова, Т. І. Шеремет (перекладацька компетенція і її складові); Т. І. Коваль, Л. М. Артемчук, Л. В. Липська, Т. І. Шеремет, Н. Б. Іваницька, Є. В. Бесєдіна (специфіка підготовки майбутніх філологів-перекладачів до використання новітніх інформаційних та інтерактивних технологій у професійній сфері); О. І. Чередниченко, Р. П. Зорівчак, Г. В. Наконечна, Д. І. Дроздовський (проблеми сучасного стану українського перекладу).

Результати аналізу наукових джерел дають підстави стверджувати, що системне вивчення такого прикладного аспекту перекладознавства як АРМ перекладача, а саме набору інформаційних технологій, що використовуються перекладачами у процесі вирішення конкретних перекладацьких завдань на матеріалі мовної пари “англійська → українська” не проведене, що і визначає **актуальність теми** нашої роботи.

Об’єктом наукового дослідження є АРМ перекладача, що представляє собою сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів як єдиний комплекс забезпечення перекладацької діяльності.

Предметом дослідження є функціональні аспекти АРМ перекладача та особливості організації АРМ перекладача.

Метою нашої роботи є створення електронного посібника з організації робочого місця перекладача.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

1. визначити поняття *АРМ перекладача*;
2. дослідити типологію видів перекладу;

3. описати етапи перекладацького процесу;
4. визначити, які види перекладу затребувані на вітчизняному ринку перекладацьких послуг, щоб створити інформаційну базу для використання перекладачем на різних етапах здійснення перекладу;
5. описати можливості використання програмних інструментів на різних етапах перекладацької діяльності;
6. визначити методологію створення і структуру електронного посібника з організації робочого місця перекладача.

Предмет дослідження, його мета та завдання зумовили використання як загальнонаукових та власне лінгвістичних, так і **методів** і прийомів інших наукових галузей: 1) для дослідження типології видів перекладу та опису етапів перекладацького процесу були використані прийоми аналізу і синтезу, для співставлення різних підходів до класифікації видів перекладу використовувався прийом порівняння загальнонаукового методу; 2) для створення інформаційної бази перекладача та опису можливостей використання програмних інструментів на різних етапах перекладацької діяльності використовувалися описовий та конструктивний методи; 3) для визначення затребуваних видів перекладу на вітчизняному ринку перекладацьких послуг використовувався статистичний метод, для опису етапів перекладацького процесу використовувалась також методика логічного моделювання, для створення електронного посібника були використані прийоми комп'ютерного моделювання.

Джерельна база дослідження містить 53 позицій, із них 41 – зарубіжні видання. Науковий пошук реалізований на основі:

1. досліджень і публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців із перекладознавства;
2. статистичних даних дослідницького центру “The Statistics Portal” та компанії консалтингових послуг у галузі маркетингових досліджень “Global Market Insights Inc”;
3. довідково-енциклопедичної літератури («Енциклопедії

перекладознавства» видавництва «Бенджамінз», наукового журналу «Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Філологічні науки»), матеріалів національних і міжнародних конференцій і статей, Всеукраїнської електронної бібліотеки, електронної бібліотеки Пенсильванського університету, інформаційних ресурсів мережі Інтернет, соціальної мережі Academia.edu.

Наукова новизна нашого дослідження обумовлена тим, що вперше виконано системний аналіз інструментів та ресурсів, які можуть входити до складу АРМ перекладача, а саме: 1. електронних словників, термінологічних та перекладних ресурсів мережі Інтернет; 2. спеціалізованих довідкових сайтів, баз даних, пошукових порталів, систем обміну термінологічними даними, спеціалізованих сайтів і порталів; 3. систем автоматизації перекладу (CAT tools): 3.1. систем машинного перекладу (СМП): Bing, Systran, Reverso, Webtran, M translate.ua, Google Translate; 3.2. систем перекладацької пам'яті (TM-програм): IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm у SDL Trados; 3.3. систем контролю якості перекладу (QA-програм): TQAuditor, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.4. текстових редакторів та конверторів та програм для верстки; 4. допоміжних засобів здійснення перекладу з подальшою розробкою електронного посібника з організації робочого місця перекладача на базі мовної пари “англійська → українська”.

Наукова значущість кваліфікаційної роботи полягає в комплексному дослідженні інструментів перекладу залежно від виду виконуваних перекладів на базі мовної пари “англійська → українська”.

Практична значущість визначається тим, що результати роботи можуть бути використані викладачами для підготовки курсів з перекладознавчих дисциплін («Вступ до перекладознавства», «Теорія та практика перекладу», вибіркових дисциплін з використання інформаційних технологій в перекладацькій діяльності), а також студентами під час

вивчення зазначених дисциплін і потенційними користувачами інформаційних перекладацьких технологій.

На основі результатів аналізу й узагальнення теоретичних і практичних засад перекладацької діяльності розроблено електронний навчальний посібник «Організація робочого місця перекладача».

Апробацію результатів дослідження здійснено в 2-х доповідях на науково-методичних конференціях і в 3-х одноосібних публікаціях.

Доповіді:

1. «Облаштування робочого місця прикладного лінгвіста (перекладацька діяльність)» (XV Всеукраїнська науково-методична конференція студентів та молодих науковців «Прикладна лінгвістика 2019: проблеми і рішення», Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 16 травня 2019 року);

2. «Організація робочого місця перекладача» (XVIII Всеукраїнська науково методична конференція студентів та молодих науковців «Прикладна лінгвістика 2022: проблеми і рішення», Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 16 червня 2022 року);

Публікації:

1. Облаштування робочого місця прикладного лінгвіста (перекладацька діяльність) / Прикладна лінгвістика 2019: проблеми і рішення : матеріали XIII Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців, 16 трав. 2019 р., Миколаїв. – Миколаїв : Вид-во НУК, 2019. – **134 с.**

2. Організація робочого місця перекладача / Прикладна лінгвістика 2022: проблеми і рішення: матеріали XVIII Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців, 16 черв. 2022 р., Миколаїв. – Миколаїв : Вид-во НУК, 2022. – **350 с.**

3. Використання і коригування машинного перекладу / Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. Випуск 14. Миколаїв: Іліон, 2022. – С.

9-12.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи визначені її метою та завданнями. Дослідження складається зі «Вступу», основної частини, яка містить три розділи, загальних «Висновків» та списку використаної літератури (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Класифікація видів перекладу

У спеціальних дослідженнях поняття *переклад*, зазвичай, вимагає уточнення («процес перекладу», «переклад як дія/діяльність», «текст перекладу» тощо), зважаючи на те, що поняття *переклад* багатоаспектне і передбачає як власне діяльність, тобто процес перебігу дії, так і її результат.

На підтвердження вищевикладеного, наведемо визначення поняття *переклад*, запропоноване І. С. Алексєєвою: «...переклад – це діяльність, яка полягає у варіативному перекодуванні тексту, породженого однією мовою в текст іншою мовою, що здійснюється перекладачем, який творчо вибирає варіант залежно від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, завдань перекладу, типу тексту та під впливом власної індивідуальності; переклад є також результат цієї діяльності» [3, с. 289].

А. В. Федоров, О. Д. Швейцер, Р. К. Міньяр-Белоручев, Я. І. Рецкер, О. Попович, Ю. В. Ванніков та інші перекладознавці [33, 38, 39, 40] наголошують на необхідності типологічного вивчення перекладу. Існує чимало описів перекладу як акту міжмовної комунікації. Внесок у його розробку внесли як вітчизняні, і зарубіжні вчені: В. Н. Комісаров, О. Д. Швейцер, Є. В. Бреус, Л. К. Латишев, О. Каде, А. Нойберт та інші. Проте у сучасному перекладознавстві проблема визначення видів перекладу все ще залишається актуальною. Це пов'язане з тим, що на сьогодні не вирішені остаточно методологічні проблеми перекладу, співвідношення художнього і точного у перекладах текстів різних стилів.

Типологізація перекладів може здійснюватися за різними параметрами, серед яких ми розглянемо такі:

1. жанрово-стилістичні особливості та жанрова приналежність тексту, що перекладається;
2. форма презентації тексту перекладу та тексту оригіналу;
3. суб'єктно-об'єктна характеристика перекладацької діяльності.

За жанрово-стилістичною класифікацією розрізняють літературний (художній) та інформативний (спеціальний) переклади.

Літературний переклад – це переклад художніх творів (романів, п'єс, пісень, віршів, повістей тощо). Головною метою перекладача при здійсненні такого виду перекладу є не рядковий переклад для суто передачі інформації, а передача естетично-художньої дії, яка замислювалася автором. Цей вид перекладу вимагає від перекладача не тільки знання МО та МП, а й глибинного розуміння твору, що перекладається. Літературний переклад припускає також відступи від тексту оригіналу. Інформативний переклад – це переклад текстів, пов'язаних з діловою, науковою, побутовою та суспільно-політичною діяльністю тощо, головна мета яких – передати інформацію адресату без емоційних та / або естетичних впливів.

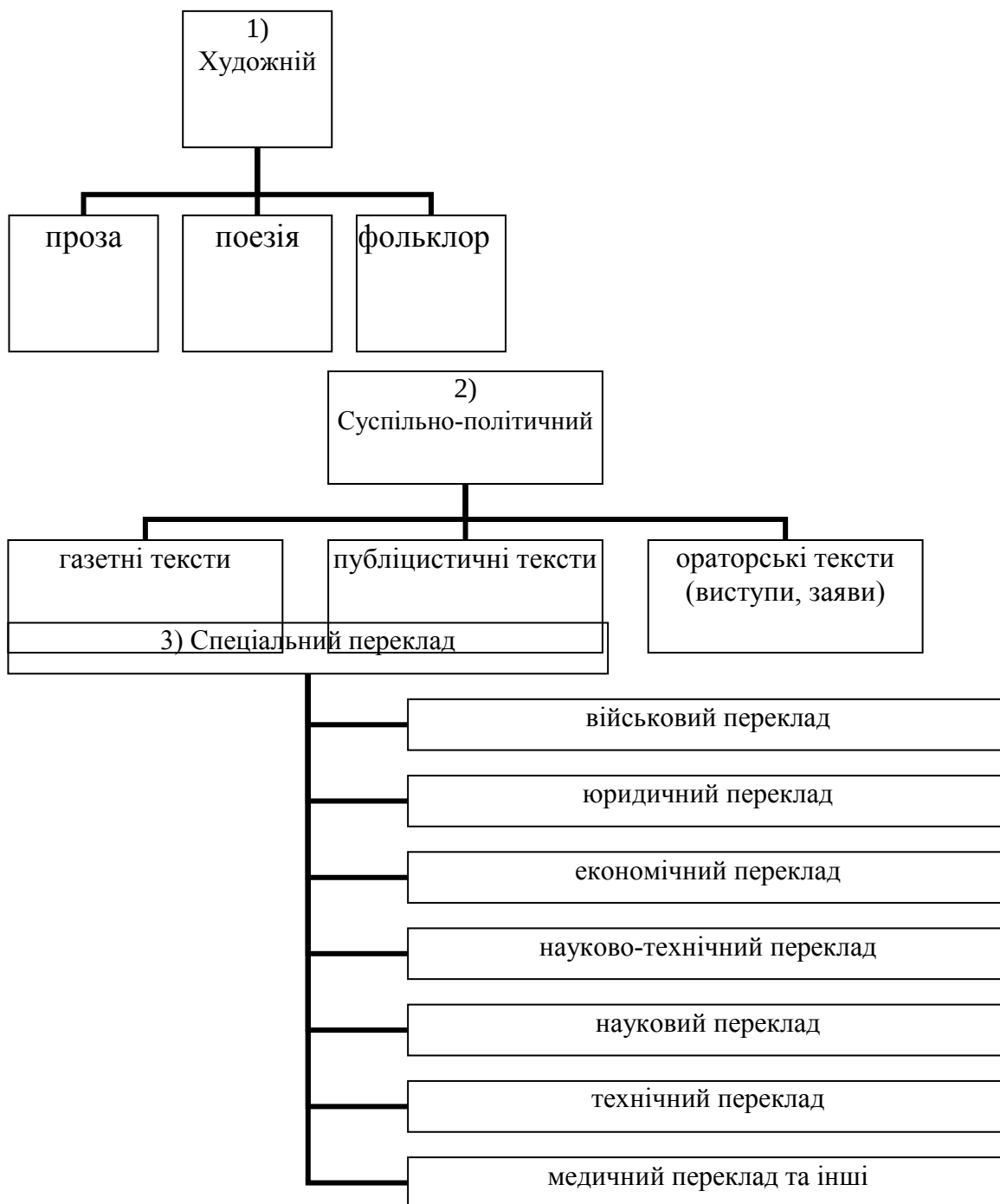
Жанрово-стилістичну класифікацію перекладів, а також необхідність її розробки так чи інакше визнають усі теоретики перекладу, при цьому деякі дослідники, наприклад, В. С. Виноградов, І. С. Алексєєва, В. М. Комісаров [4, 10, 18] вважають за потрібне її доповнити та уточнити. В. М. Комісаров уналежнює до інформативних текстів детективні твори, описи подорожей, нариси, вважаючи, що у цих текстах «переважає чисто інформаційна оповідь» [24, с. 48]. В. С. Виноградов говорить про доцільність виділення шести основних функціонально-стильових типів текстів: розмовні, офіційно-ділові, суспільно-інформативні, наукові, художні тексти, а також релігійні твори [10, с. 4]. І. С. Алексєєва пропонує використовувати в теорії перекладу більш розширену класифікацію текстів: науковий і науково-технічний текст, науково-навчальний текст, законодавчий текст, релігійний текст, проповідь, інструкція, рецепти, траурне оголошення та некролог, мемуари, публічна промова, реклама, особистий лист, діловий лист, художня публіцистика (есе), художній текст, белетристика [3, с. 14]. Саме з цими типами текстів, на думку дослідниці найчастіше доводиться мати справу перекладачеві.

В. В. Алімов пропонує таку класифікацію видів перекладу, що

виділяються за жанрово-стилістичними особливостями (див. сх. 1.1.) [2, с. 14].

Схема 1.1.

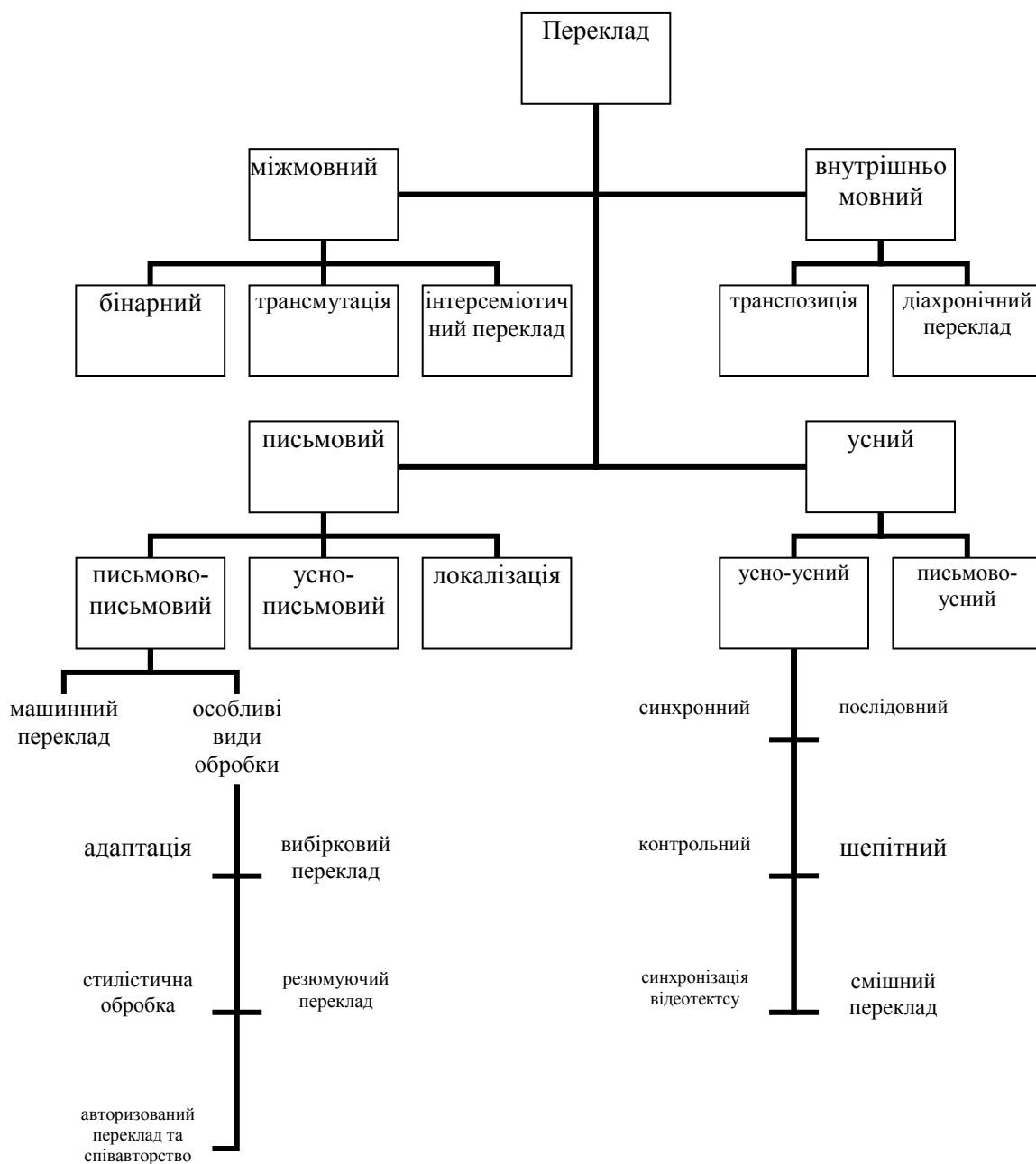
Види перекладу за жанрово-стилістичними особливостями

А. М. Малявіна у своєму навчально-методичному посібнику пропонує також розширену класифікацію видів перекладу (див. сх. 1.2.) [32, с. 56].

Схема 1.2.

Розширена класифікація видів перекладу

В основу поділу на художній і інформативний переклади покладена основна функція оригіналу, що має бути відтворена у ТП, причому елементи художнього і інформативного перекладів можуть іноді змішуватися та суміщатися.

За формою презентації тексту перекладу та тексту оригіналу виділяються усний переклад (синхронний, послідовний) та письмовий з проміжними формами (усно-письмовий та письмово-усний). Такий спосіб

класифікації видів перекладу називають ще психолінгвістичною класифікацією видів перекладу.

Письмовим перекладом називається такий вид перекладу, при якому мовні твори, що об'єднуються в акті міжмовного спілкування (оригінал та текст перекладу), виступають у процесі перекладу у вигляді фіксованих текстів, до яких перекладач може неодноразово звертатися. Більшість письмових перекладачів виконують переклади вузькоспеціалізованих текстів. Наприклад, переклад документів, переклад у сфері ЗМІ, літературний переклад тощо. Основними видами письмового перекладу є власне переклад та обробка тексту у перекладі.

Під власне перекладом розуміється еквівалентний, або адекватний, переклад, що максимально передає сенс, особливості та специфіку ВТ. ТП при цьому має бути повноцінною заміною ВТ [28, с. 48]. Обробка ВТ – попутна обробка тексту під час перекладу, яка може торкатися питання складу інформації, складності її подачі, стилю тексту. Таку обробку тексту вважають фактом мовного посередництва [10, с. 12]. Залежно від бажань Замовника або потреб одержувачів ТП обробка ВТ включає всі різновиди скороченого перекладу (анотаційний переклад, реферативний переклад, вибіркового переклад) із класифікації за повнотою та способом відтворення сенсу оригіналу, авторизований переклад та співавторство із класифікації за суб'єктом перекладацької діяльності, а також і інші види обробки:

1. адаптація;
2. анотування;
3. реферування;
4. вибіркового переклад (фрагментарний переклад);
5. реферативний переклад;
6. стилістична обробка;
7. авторизований переклад та співавторство.

Крім загальної типології перекладу, існує також типологія кожного конкретного виду перекладу зі своїми підвидами. Відповідного до сучасного

стану перекладознавства простежується динаміка згасання одних підвидів перекладу і появи нових, що активно розвиваються. Наприклад, поява підвиду усного перекладу – синхронного перекладу – результат внутрішньовидової динаміки розвитку перекладацької діяльності, що характеризується витісненням послідовного перекладу.

Порівняно новими підвидами усного перекладу можна також вважати теле- та радіопереклад, дублювання фільмів. Деякі типи усного перекладу з'явилися на перетині видової та тематичної класифікацій: переклад конференцій (організованих за допомогою Інтернету, супутникового зв'язку), переговорів та судовий переклад. Крім специфічних умов здійснення перекладацької діяльності, ці переклади вимагають від перекладача поглибленого володіння вузько спеціальною проблематикою.

Говорячи про особливості перекладацької діяльності взагалі, П. Флінн та І. Гамб'є зазначають, що останнім часом у вжиток увійшла велика кількість позначень видів перекладу, що з'явилися порівняно недавно. Поряд із терміном «переклад» у перекладацькому дискурсі вживаються терміни «локалізація», «адаптація», «транскреація» та інші [49, с. 23].

Розмежування перекладу і локалізації у практичній перекладацькій діяльності стало настільки стійким явищем, що перекладачів, які займаються локалізацією почали називати спеціалістами у сфері перекладу та локалізації.

Локалізація передбачає переклад матеріалу і його адаптацію з урахуванням місцевих особливостей, тобто переклад для певного регіону, певної соціальної, вікової, професійної чи будь-якої іншої (відповідно до запиту) групи людей. Це стосується, наприклад, позначень дати, часу або одиниць вимірювання тощо.

Дослідниця В. Габальо вважає, що існують певні розбіжності між власне перекладом і транскреацією [50, с. 95]. Транскреація здебільшого використовується під час локалізації ігор та у сфері маркетингу, наприклад, під час перекладу буклетів, банерів, плакатів, брошур, телевізійної та радіореклами, веб-сайтів і творчу адаптацію виконаного перекладу. Для

маркетологів, рекламодавців а особливо перекладачів необхідною умовою для вдалого перекладу рекламних текстів є глибоке знання і розуміння культурних особливостей ЦА. Є. Д. Мальонова зазначає, що в рамках транскреаційного підходу переклад розглядається як інструмент передачі ідей та образів в контекст інших культур, а не дослівне відтворення тексту оригіналу [31, с. 8].

Розширення сфери використання аудіовізуального перекладу (АВП), що включає в себе переклад кінофільмів, комп'ютерних ігор, додатків до смартфонів, відеопрезентацій тощо також привернуло увагу багатьох перекладознавців, серед яких, наприклад, В. Є. Горшкова, Р. О. Матасов, Є. Д. Маленова, О. В. Козуляєв, Д. Катан (D. Katan), що розглядають АВП як особливий вид перекладацької діяльності, відмінний від усного та письмового перекладів [40, 41, 45]. АВП наразі розвивається у двох сферах: перша пов'язана з вивченням характерних рис окремих технологій АВП, таких як овервойс, дублювання, субтитрування [51, с.249]; друга полягає у вивченні перекладацьких проблем, що виникають у процесі АВП, насамперед кіно-відеоперекладу (передача назв фільмів, каламбурів, метафор тощо).

Відповідно до останнього параметра, що розглядається нами у роботі, – за характером суб'єкта перекладу (людини / машини) виокремлюються:

1.1. традиційний переклад (ручний / людський) – переклад, що виконується або виконаний людиною:

1.1.1. неавторський переклад – переклад, виконаний перекладачем, не автором тексту МО;

1.1.2. авторський переклад – переклад, виконаний автором тексту МО;

1.1.3. авторизований переклад – переклад оригінального тексту, апробованого автором;

1.2. машинний переклад – переклад, що виконується або виконаний ЕОМ / комп'ютером;

1.3. змішаний переклад – переклад, що виконується одночасно

машиною і людиною;

1.3.1. автоматичний переклад з використанням значної частини традиційної форми переробки тексту (у формі попереднього редагування, інтерредагування та постредагування);

1.3.2. традиційний переклад із значним використанням автоматизованих систем переробки інформації, головним чином, автоматизованого словника [33, с. 103].

Отже, у підрозділі 1.1. висвітлено, що слід розрізняти вживання поняття *переклад* у перекладознавчому та будь-яких інших можливих смислах. У перекладознавстві існують різні класифікації видів перекладів за певними критеріями. Ми розглянули три класифікації: жанрово-стилістичну, психолінгвістичну та класифікацію за характером суб'єкта перекладу.

1.2. Теоретичний опис окремих видів перекладу

Досліджуючи проблеми сучасного українського перекладознавства Д. І. Дроздовський підкреслює, що «...проблема українського перекладу в нинішній ситуації означає: 1) розрив між традиціями українського перекладу, брак діалогу молодих перекладачів із попередниками (мається на увазі також і недостатнє опрацювання взірцевих творів, перекладених українською мовою, зокрема на прикладі творчості Г. Кочура, М. Лукаша, Є. Поповича; 2) брак системного підходу в організації перекладацької роботи; 3) брак державної підтримки українського перекладу; 4) брак міжкультурної комунікації на рівні перекладу між різними літературами світу і непередставленість української літератури мовами світу» [цит. за 15].

В. І. Карабан та А. В. Карабан у своїй статті «Про сучасний стан та перспективи розвитку перекладознавства в Україні», наголошують, що: «... значною мірою через відсутність ефективної координації перекладознавців сучасний стан перекладознавства в Україні характеризується значним дисбалансом у дослідженнях різних аспектів перекладу» [22].

У світових масштабах найбільш популярними є переклади для військових та оборонних структур (особливо в США) та переклади для бізнесу. Так звані бізнес-переклади своєю чергою включають цілий перелік різних сегментів, а саме: технічний, медичний, юридичний, фінансовий переклад і багато додаткових.

Висока конкуренція у сфері перекладів вплинула на те, що на ринку перекладів основні учасники ринку повинні змінюватися, аби повністю відповідати найвищому рівню вимог клієнтів. В Україні останні кілька років ринок перекладів сильно змінився, оскільки на нього зайшло багато європейських компаній, а українські компанії переорієнтувалися на європейський ринок. Це призвело до того, що зріс попит на переклад як українською мовою з європейських мов, так і навпаки.

Зростання попиту на послуги вітчизняних перекладачів сьогодні визначається також зростанням активності побутового індивідуального спілкування (міжнародні служби знайомств, агенції працевлаштування за кордоном тощо). Ще одним сектором ринку перекладацьких послуг, що динамічно розвивається став ринок технічного перекладу. Економічна глобалізація та масове виробництво стали драйвером зростання потреб у перекладачах технічних текстів та документації. Зростання частоти міжнародних контактів у бізнесі, зростання закордонних туристичних поїздок, міграційних потоків, міжнародних шлюбів, усиновлень та закордонного працевлаштування багаторазово збільшили обсяги ринку перекладів юридичних документів, у тому числі паперів, що підлягають нотаріальному та консульському засвідченню. Обсяги перекладу в галузі культури також не стоять на місці. Поряд із традиційним літературним перекладом зросли обсяги дублювання відео контенту.

Серед людей, які нечасто стикаються з роботою перекладача, часто існує думка, що «грошові» напрями перекладів – технічний, економічний, юридичний, медичний і художній. Але насправді більш звичні та стандартні види перекладів витісняють сучасні тематики – передові галузі, нові

технології, які постійно розвиваються. А тому і переклади матеріалів, що містять інформацію про передові технології та новітні відкриття, дуже затребувані, особливо якщо враховувати нестачу компетентних фахівців з перекладу в галузях науки і техніки, що розвиваються.

Події 2014-2019 років показали, що процес економічної асоціації України з ЄС, відкрив можливості для бізнесу багатьом навіть невеликим компаніям, і зробив попит на послуги якісного ділового листування та оформлення документації іноземними мовами.

Завдяки євроінтеграції зріс попит таких категорій населення на переклад технічних, економічних, юридичних та особистих документів:

1. бізнес-компаній, що встановлюють зовнішньоекономічні відносини з різними країнами (зазвичай замовляються переклади технічних регламентів, інструкцій та іншої документації, що діє на іноземному ринку);

2. політичних та громадських організацій, які оформлюють заявки на гранти, що проводять різноманітні навчальні програми спільно з партнерами з ЄС, а також семінари та «круглі столи»;

3. індивідуальних заробітчан або переселенців, яким потрібна послуга апостилю, студентів, які навчаються за кордоном, кількість яких постійно зростає.

Якщо говорити про цифри, то вони можуть бути приблизними, оскільки точний облік обсягу ринку послуг перекладу в Україні ніхто не веде, особливо з урахуванням неофіційного фрілансу.

Проте, проаналізувавши 513 вітчизняних компаній, що займаються наданням перекладацьких послуг, ми встановили, що найчастіше письмовий переклад здійснюється в таких тематичних напрямках:

1. технічний переклад з підвидами:
 - 1.1. повний письмовий переклад;
 - 1.2. реферативний переклад;
 - 1.3. анотаційний переклад;
 - 1.4. переклад заголовків тощо;

2. переклад юридичних документів:

- 2.1. переклад текстів з міжнародного права;
- 2.2. переклад текстів з морського права;
- 2.3. переклад текстів з податкового права,
- 2.4. переклад текстів з права власності,
- 2.5. переклад текстів зі страхового права,
- 2.6. переклад текстів з кримінального права,
- 2.7. переклад текстів з корпоративного права тощо;

3. медичний переклад, до якого відносять, наприклад:

- 3.1. переклад медичної документації (епікризів, виписок, історій хвороб, результатів лабораторних та інструментальних обстежень, протоколів операцій, висновків фахівців, результатів аутопсії та судово-медичної експертизи);
- 3.2. переклад документації щодо клінічних досліджень лікарських препаратів (договорів про проведення клінічного дослідження, протоколів дослідження, брошур дослідника, форм поінформованої згоди, індивідуальних реєстраційних карт);
- 3.3. переклад фармацевтичної документації (досьє лікарських препаратів, листків-вкладишів, інформації для лікарів та пацієнтів, документації з контролю якості, інструкції з медичного застосування препарату, свідоцтва про державну реєстрацію препарату, нормативної документації на препарат);
- 3.4. переклад документації до медичного обладнання та інструментарію (інструкцій з експлуатації, посібників, описів, рекламних матеріалів, каталогів, презентацій);
- 3.5. переклад сайтів з медицини, фармацевтики, клінічних випробувань, медичного обладнання та інструментарію;
- 3.6. переклад науково-популярної літератури з медицини;
- 3.7. переклад наукової медичної літератури (наукових статей, матеріалів, оглядів, авторефератів, дисертацій, монографій,

довідників, посібників, навчальних посібників) тощо.

4. економічний переклад з підвидами:

- 4.1. переклад договорів та контрактів;
- 4.2. переклад маркетингових досліджень та презентацій;
- 4.3. переклад економічних обґрунтувань, бізнес-планів, страхових документацій, погоджень з фінансування проектів;
- 4.4. переклад аудиторських звітів та висновків, фінансових звітів, бухгалтерських балансів, звітів про прибутки;
- 4.5. інші документи, що використовуються у міжнародній економічній діяльності тощо;

5. IT-переклад, що включає в себе:

- 5.1. переклад інтерфейсу, дизайнерських елементів, рекламних банерів, функціональної складової;
- 5.2. переклад комп'ютерних ігор, додатків, інструкцій до обладнання, тематичних доповідей, сайтів;
- 5.3. адаптацію ілюстрованого контенту рекламного характеру, що міститься у софті тощо.

6. переклад фінансових документів:

- 6.1. переклад інвойсів, податкових декларацій, бухгалтерської звітності, витягів з рахунків, фінансових та банківських угод, звітів про прибутки та збитки, довідок про рух коштів, рекламних матеріалів фінансових установ, ICO white papers тощо;

7. художній переклад з підвидами:

- 7.1. переклад художньої літератури;
- 7.2. переклад статей;
- 7.3. переклад пісень та віршів тощо;

8. переклад науково-освітніх текстів;

- 8.1. переклад атестатів, дипломів, вкладишів до них, наукових та дослідних робіт, дисертацій, рефератів тощо.

9. спеціалізований переклад у сферах:

9.1. мистецтва, філософії, історії, журналістики, релігії, соціології, тощо;

10. переклад текстів для сфери туризму, еміграції та імміграції:

10.1. переклад документів для отримання візи, переклад паспортів, свідоцтв, військових квитків, водійських прав, документів на рухоме і нерухоме майно, сертифікатів, довідок тощо;

11. переклад особистих документів:

11.1. переклад довідок, свідоцтв (про укладення/розірвання шлюбу, судові рішення, про народження, про смерть), резюме, рекомендаційних листів тощо.

Технічний переклад характеризується логічним, точним викладом. Лексичному складу технічних текстів притаманне використання грецьких та латинських термінів, граматичному – використання специфічних та усталених граматичних норм і кліше.

Також до технічних перекладачів висувуються вимоги:

- знання однієї чи більше іноземних мов тією мірою, щоб розуміти ВТ;
- знання рідної мови тією мірою, щоб грамотного викласти ТП;
- вміння користуватись джерелами інформації;
- знання спеціальних термінів як МО, так і МП;
- володіння різними видами технічного перекладу.

Економічний переклад складний для перекладача, який не має досвіду у цій сфері. Специфіка економічного перекладу полягає в тому, що багато слів, позначень, термінів, які використовуються в цих текстах, запозичені з інших мов. Інша складність економічного перекладу – багатозначність слів. Переклад економічних текстів потребує як знання спеціальних термінів, які вживаються у бізнесі й економіці, так і орієнтування перекладачем у сучасній економіці взагалі і володіння чітким уявленням як про загальні тенденції її розвитку, так і про той сегмент економіки, з яким пов'язані тексти, що перекладаються.

Перекладач юридичних текстів повинен знати юриспруденцію.

Більшість юридичних текстів потребують чіткого визначення прав та обов'язків громадян. У тексті перекладу дуже важливо точно передати формулювання прав і обов'язків, що сформульовані у ВТ. Юридичний перекладач має бути компетентним, щонайменше, у трьох ключових областях:

- у порівняльному праві, включаючи базові знання правової системи, як МО так і МП;
- у спеціальній термінології, що використовуються у ВТ та ТП;
- у стилі оформлення та написання юридичних текстів у ВТ та ТП.

Згідно з «Посібником з медичного перекладу ІМІА», медичний перекладач має чудово володіти рідною та іноземною мовою, мати аналітичні здібності, а також добре розуміти культурні особливості тих народів, з мовами яких він працює. Поряд із цим він повинен володіти медичною термінологією та вміти користуватися спеціальними словниками. На відміну від художнього перекладу, медичний переклад має бути точним, оскільки від перекладу може залежати призначення лікування, людське життя. Тому всі медичні переклади підлягають перевірці лікарів-фахівців, щоб уникнути неточного перекладу [60, с. 85].

ІТ-напрямок перекладу з кожним днем стає більш затребуваним. Регулярно випускаються нові ПЗ, які зазвичай створюються англійською мовою і потребують перекладу, іноді й адаптації продукту для зарубіжної аудиторії. Важливо, щоб перекладач знався на комп'ютерній термінології, оскільки в текстах зустрічається безліч аббревіатур та скорочень, нових термінів. На жаль, практично не завжди вдається виконати цю умову. У такому разі можливий комбінований варіант перекладу, коли спеціаліст з перекладу працює у парі з ІТ-фахівцем, який роз'яснює йому незрозумілі моменти та консультує перекладача. Також ІТ-фахівець вичитує цільовий документ, виступаючи у ролі редактора.

Переклад фінансових документів, в основному, пов'язаний з діяльністю бірж, фінансових ринків та банківських установ. Спеціаліст, який здійснює

переклад таких документів, повинен мати відповідні навички та володіти знаннями цієї сфери. Часто клієнти замовляють нотаріально завірений переклад таких документів, що подвоює відповідальність перекладача за наданий результат.

Ми погоджуємося з думкою А. Л. Міщенко, що: «переклад художніх творів вимагає від перекладача не тільки знання мови оригіналу і навичок перекладу, а також глибокого рівня фонових знань, уміння працювати зі стилем і абстрактного мислення. На сучасному етапі розвитку науки і техніки всі ці вимоги важко перенести на комп'ютерну програму або вебзастосунок, що виконує функції системи машинного перекладу. У результаті, машинний переклад у цій сфері не застосовується загалом або застосовується тільки як допоміжний засіб, водночас основні функції виконує людина-перекладач» [35, с. 127].

Переклад освітніх документів частіше за все необхідний для навчання та роботи за кордоном. Велику увагу, здійснюючи цей вид перекладу, перекладачі приділяють транслітерації персональних даних, географічних назв населених пунктів, правильності написання дат.

Переклад текстів для сфери туризму, еміграції та імміграції необхідний для надання в посольства, консульства, міністерства і відомства різних країн. Такий вид перекладу повинен здійснюватися з урахуванням норм і вимог кожної держави як до термінології, так і до оформлення, що гарантує своєчасне отримання візи та інших дозволів.

Усний переклад у своїх двох підвидах, що були проаналізовані у попередньому підрозділі 1.1, за даними перекладацьких компаній зазвичай, знаходить застосування у обмеженому колі мовних жанрів (ораторські виступи, інтерв'ю, усні дискусії, розмови, конференції, збори), тому у нашій роботі більше уваги приділяється письмовому перекладу.

Отже, у підрозділі 1.2 ми встановили, що здійснення письмового перекладу – завдання для професійних перекладачів, що крім лінгвістичної освіти мають спеціальну освіту у конкретній галузі перекладу та визначили,

що найбільш затребуваними видами сучасного перекладу на вітчизняному ринку є технічні, юридичні, фінансово-економічні, медичні та IT-переклади.

- 1.1. Класифікація видів перекладу 10
- 1.2. Теоретичний опис окремих видів перекладу 17

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

2.1. Види роботи перекладача з текстом

Ринок перекладацьких послуг зростає щорічно, і зниження такого темпу зростання точно не передбачається. Крім перекладачів, у цій сфері працюють й інші фахівці: редактори, менеджери, інженери, фахівці комп'ютерних технологій тощо.

Робота усного та письмового перекладачів докорінно відрізняється та передбачає абсолютно різні навички. Для усних перекладачів важлива чудова пам'ять, можливість роботи в режимі багатозадачності та здатність втримати в голові величезний обсяг необхідної термінології. А для письмових перекладачів важливим є вміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням, і високий рівень володіння письмовою мовою.

Поняття *переклад тексту* передбачає повноцінну передачу інформації, викладеної однією мовою, засобами іншої. При цьому недостатньо просто передати сенс – необхідно також враховувати структуру та стиль вихідного тексту, логіку подання інформації та національні особливості, властиві мовам, з якими працює перекладач. У деяких випадках перекладачеві доводиться супроводжувати перекладений текст роз'ясненнями, доповненнями та примітками, що пояснюють сенс терміну, його етимології та контексту його вживання.

У нашій роботі описано перекладацький виробничий процес саме письмових перекладачів, що складається з певних етапів, про що свідчить аналіз інформації, представленої у дослідженнях вчених [23, 36]. Хоча як у випадку багатоаспектності поняття *переклад*, різні дослідники пропонують різні етапи перекладацької діяльності. Варто зазначити, що у своїй роботі ми дотримуємося принципу опису перекладу як багатоетапного процесу, який англійською мовою називають TEP (translate, edit, proof), що в перекладі означає переклад, редагування та коректура.

Наприклад, В. Н. Комісаров виділяє два взаємопов'язані етапи

перекладацького процесу, які відрізняються характером мовних дій [24, с.32]. До першого етапу дослідник відносить дії перекладача, пов'язані з вилученням інформації з оригіналу. Другий етап В. Н. Комісаров вбачає у процедурі вибору необхідних засобів у МП під час створення тексту перекладу.

Дослідник процесу письмового перекладу Х. П. Крінгс також виділяє три етапи здійснення перекладу: сприйняття, відтворення і контроль готового тексту [56, с. 386].

Більш широке поширення, однак, набула триступінчаста градація етапів (або фаз) письмового перекладу, що більшою мірою відповідає реальній перекладацькій діяльності:

1. етап аналізу ВТ, етап підготовки до перекладацької дії, або фаза орієнтування в умовах чергового перекладацького завдання;
2. етап власне перекладу, або фаза здійснення перекладацької дії;
3. етап контролю результату перекладу, чи фаза контролю [27].

Етап аналізу ВТ грає вирішальну роль якості тексту перекладу. Ця фаза письмового перекладу має таку послідовність:

- 1.1. отримання інформації, фаза сприйняття та осмислення тексту перекладачем;
- 1.2. доперекладацький аналіз ВТ (за І. С. Алексєєвою):
 - 1.2.1. збір зовнішніх відомостей про текст;
 - 1.2.2. визначення джерела та реципієнта ВТ та ТП;
 - 1.2.3. визначення типу інформації, закладеної у тексті:
 - когнітивна інформація;
 - оперативна інформація;
 - емоційна інформація;
 - естетична інформація;
 - 1.2.4. визначення комунікативного завдання ВТ;
 - 1.2.5. визначення мовного жанру оригіналу;
- 1.3. добір допоміжних засобів здійснення перекладу.

На першому етапі аналізу ВТ перекладач має сприйняти та осмислити цей текст. Перекладач повинен проаналізувати інформацію, що міститься як у самому фрагменті оригіналу, що перекладається, так і в лінгвістичному і ситуативному контекстах, і на основі цієї інформації зробити необхідні висновки про зміст, який перекладачу належить відтворити на наступному етапі. Для цього перекладачеві необхідно вміти виділяти найважливіші (функціонально навантажені) елементи тексту, що підлягають обов'язковому відтворенню в перекладі, і ті елементи, які можна видозмінити, замінити, опустити. Такі навички виробляються у процесі доперекладацького аналізу ВТ.

Збір зовнішніх відомостей про текст передбачає ознайомлення з автором тексту, часом його створення та публікації, побажаннями Замовника, наприклад виконати вибіркового переклад, адаптацію перекладу тощо. Визначення джерела та реципієнта ВТ та ТП має на меті з'ясувати ким текст породжений і для кого призначений. Від цього залежатиме вибір мовних засобів у перекладі: для дітей необхідно зберегти простий синтаксис, доступний дітям підбір слів, яскраву, доступну образність; для широкого кола дорослих читачів, наприклад, у перекладі інструкції до побутового приладу синтаксичні конструкції можуть бути різної складності, але обов'язково будуть мають бути відсутні вузькоспеціальні та діалектні слова. Визначення комунікативного завдання ВТ допомагає встановити мету, з якою було написано текст, наприклад, повідомити нову інформацію, встановити контакт, переконати купити товар.

Доперекладацький аналіз допомагає перекладачу не тільки у визначенні об'єктивності, абстрактності, конкретики та емоційності тексту на рівні тексту, речення та слова, а й у визначенні стратегії перекладу (пошук прямих еквівалентів, однозначних відповідностей, пошук відповідних перекладацьких трансформацій, таких як перестановка, заміна, додавання, опущення, компенсація, описовий переклад тощо).

Після підготовки до перекладу, аналізу ВТ та прогнозування ТП

перекладач переходить до етапу власне перекладу, на якому здійснюються перекладацькі трансформації, вирішуються тактичні завдання, проходить вибір оптимального варіанта перекладу.

На останньому етапі контролю необхідно:

- 3.1. текстологічно звірити ВТ та ТП, тим самим контролюючи повноту готового тексту, відсутність пропусків слів чи цілих фрагментів;
- 3.2. здійснити редагування тексту щодо відсутності граматичних, стилістичних та лексичних помилок.

В основі іншого поділу на етапи лежить розроблена модель навчання перекладу у сфері професійної комунікації, яка включає професійно-орієнтуючий, аналітичний, синтезуючий та коригуючий етапи. На професійно-орієнтуючому етапі значним представляється питання, у якому вигляді має бути представлений текст перекладу (комп'ютерна версія тексту, його роздруківка, пересилання електронною поштою тощо), чи слід у тексті перекладу представляти графіки, схеми тощо. Наступним завданням цього етапу, яке також передуює власне процесу перекладу, є ознайомлення з предметом висловлювання, уточнення тематики тексту та підбір відповідних словників та довідкової літератури. На професійно-орієнтуючому етапі перекладач аналізує висловлювання та виробляє стратегію перекладу з урахуванням усіх відомих факторів професійної ситуації та специфіки перекладу тексту. Лише після цього перекладач розпочинає наступний етап своєї діяльності – розуміння та інтерпретації іншомовного тексту, що перекладається (аналітичний етап).

Наука і техніка розвиваються стрімкими темпами, в текстах, що публікуються, можуть використовуватися нові поняття. В такому випадку, як зазначають перекладачі та дослідники, значну допомогу надає пошук потрібної інформації в різних довідниках та енциклопедіях, у спеціалізованих наукових журналах, в останніх інформаційних публікаціях у мережі Інтернет. Останнім часом все більше проявляється вузька спеціалізація перекладних текстів, тому професійні перекладачі часто

звертаються до фахівців фірми / підприємства, які є Замовниками перекладу, для отримання у них необхідних консультацій. Такий інформаційно-довідковий пошук дає можливість познайомитися з поняттями, що використовуються в перекладі, виявити ключові поняття, визначити термінологію, що використовується. Надалі отримана інформація допомагає перекладачеві знаходити еквіваленти відповідним термінам, які вносяться перекладачем у власну термінологічну картотеку / власний електронний словник, які доповнюються перекладачем протягом усієї професійної діяльності.

Використання комп'ютера, можливість запитати необхідну інформацію через Інтернет дозволяють значно розширити інформаційно-довідковий пошук діяльності перекладача вузькоспеціалізованих текстів. На етапі інформаційно-довідкового пошуку перекладач може:

1. брати участь у професійних чатах із носіями мови;
2. використовувати електронні словники та онлайн системи автоматизованого перекладу;
3. шукати публікації на тему перекладу;
4. відвідувати форум перекладачів, тобто використовувати можливості Інтернету для професійного спілкування;
5. переглядати останні новини на тему перекладу для уточнення контексту та термінології.

Наступним етапом у діяльності перекладача є синтезуючий етап, тобто власне переклад зрозумілого тексту. При породженні тексту перекладач має моделювати його розуміння майбутнім одержувачем, а також враховувати дискурсивні та жанрові параметри побудови тексту мовою перекладу. При письмовому перекладі на етапі створення зрозумілого тексту мовою перекладу на допомогу перекладачеві знову приходить комп'ютер, який дає можливість:

1. підібрати синоніми слів;
2. використовувати електронні словники;

3. використовувати електронні перекладачі під час перекладу деяких стандартизованих жанрів, таких як патент або інструкція;
4. створити систему приміток перекладача до найбільш спірних або таких питань, що вимагають додаткового роз'яснення.

Під час виконання перекладу творів художньої, наукової, навчальної та довідкової літератури та редакційної підготовки їх до видання словник є одним з основних інструментів перекладача та редактора.

Варто відзначити, що перекладачі користуються словниками насамперед під час письмового перекладу. Причому чим складніший текст, тим більше у ньому вузькоспеціальних термінів, – термінів, характерних лише для певної галузі, а тому вища потреба у словниках.

Словники вказують напрям пошуку обумовлених контекстом значень. Основне призначення словника – розкрити основні прямі та контекстуальні значення слів для їх правильного використання у мові.

Наразі загальноприйнятої типології словників не існує, хоча спроби розробити її робилися багатьма лінгвістами, зокрема Л. В. Щербою, П. М. Денисовим, Б. Кемадою, Я. Малкілом, Л. Згустою та іншими [42, 43, 44].

Найбільш поширеним з-поміж проаналізованої літератури є поділ словників залежно від їх призначення, змісту матеріалу і способу його опрацювання на два типи: енциклопедичні і лінгвістичні.

Енциклопедичні словники своєю чергою поділяються на загальні та спеціальні за характером матеріалу. Такі словники містять відомості про предмети, явища, події з найрізноманітніших галузей. У них часто подаються таблиці, схеми, малюнки, фото тощо для повноти опису.

У роботі перекладача найчастіше використовуються спеціальні термінологічні словники, що є видом енциклопедичного словника. Термінологічні словники не надають граматичної, стилістичної чи іншої лінгвістичної характеристики слів, але пояснюють терміни будь-якої спеціальності. Прикладами двомовних термінологічних словників є:

- Вовк А. Англо-український словник вибраних термінів техніки і науки;

- Коломієць Л.В. українсько-англійський словник лінгвістичної термінології;
- «Відкритий словник» на сайті words.volyn.net – цей проект присвячений проблемі знаходження українських відповідників до сучасних термінів (з комп'ютерної тематики і не тільки).

Об'єктом лінгвістичних словників є слово з погляду властивого йому походження, лексичного значення, наголосу, правопису тощо. Вони поділяються на історичні, тлумачні, орфографічні, орфоепічні, термінологічні, фразеологічні, етимологічні, перекладні, діалектні, частотні, інверсійні, ономастичні, словники наголосів, іншомовних слів, синонімів, антонімів, омонімів, паронімів та інші.

Зважаючи на те, що у нашій роботі здійснюється опис та аналіз власне перекладу і процесу його редагування, доцільно описати види лінгвістичних словників, що найчастіше використовуються перекладачами у роботі, хоча енциклопедичні словники (насамперед, термінологічні) також відіграють значну роль при перекладі та редагуванні матеріалів спеціального характеру.

Оскільки основний об'єкт опису лінгвістичного словника – слово – одиниця мови, яку можна охарактеризувати по-різному, наприклад, ураховуючи семантичну структуру, стилістику, походження тощо, існують, як зазначено вище, різні види лінгвістичних словників.

Тлумачні словники пояснюють значення слова та його застосування у мові, вказують на особливості відмінкових, родових, видових та інших граматичних форм слова, його стилістичні властивості, подають типові словосполучення і фразеологічні звороти з цим словом; заразом у тлумачних словниках вказується як слова пишуться і вимовляються:

- Таланчук П.М., Ярема С.Я., Коровайченко Ю.М., Ярема С.М., Моргунюк В.С. Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи. К. – Львів: Ун-тет Україна: – 2006;
- Пройдаков Е., Теплицький Л. Англо-український тлумачний словник

з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування.

Історичний словник (подає слова певної історичної епохи з їх значенням) та словник іншомовних слів (вказує, з якої мови прийшло слово і пояснює його значення) є різновидами тлумачного словника.

Необхідність користуватися тлумачними словниками вихідної мови, мови перекладу та словниками-тезаурусами в процесі перекладу та редагування зумовлена ще тим, що двомовні перекладні словники не завжди подають конкретне контекстуальне значення слова, яке можна визначити через значення найближчих синонімів, що зазначаються в тлумачних словниках.

Перекладачі можуть послуговуватися також словотвірними (дериваційними) словниками, що вказують членування слів на складові елементи, тобто надають довідку про морфологічний склад слова:

- Є. І. Гороть, С. В. Гончарук, Л. К. Малімон, А. Б. Павлюк, С. Б. Шелудченко; за ред. та керівн. проф. Є. І. Гороть. Англо-український семантико-словотвірний словник. Видавництво: «Вежа Друк». ISBN: 978-617-7181-42-1. 2014

При перекладі у нагоді можуть бути етимологічні словники (однієї мови або групи споріднених мов), що містять відомості про походження та початкове мотивування слів, вказують, чи слово запозичене, і яким шляхом відбувалося це запозичення, містять наукові припущення щодо того, як слово утворилося.

Широко використовуються також орфографічні (надають відомості про правильне написання слів) та орфоепічні (зазначають правильну вимову слів), наприклад:

- *Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики*. За ред. В. Бусла. Перун, Київ-Ірпінь, 2003;
- Орфоепічний словник: Близько 40 000 слів / укл. М. І. Погрібний. — Київ: Рад. школа, 1984.

У зв'язку з активною появою нових аббревіатур перекладачі

звертаються також до словників скорочень, що розшифровують складноскорочені слова та аббревіатури, вказують на граматичні ознаки роду та числа, подають відмінкові закінчення при змінних формах.

Серед спеціальних лінгвістичних словників перекладачі можуть користуватися фразеологічними словниками, матеріалом яких є не слова, а фразеологічні звороти. Фразеологічні словники своєю чергою бувають перекладними (подають фразеологізми певної мови і відповідники з іншої) і одномовними (дають тлумачення значень фразеологічних одиниць засобами тієї самої мови). Фразеологічні словники пояснюють значення стійких висловів, особливості їх вживання, походження, можливі варіанти у живому мовленні:

- Англо-український фразеологічний словник: близько 30 000 фразеологічних виразів / Уклад. К. Т. Баранцев. – Київ: Знання, 2005. – 1056 с. – ISBN 966 – 620-231-X;
- Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів. укладачі: Береза Т. А., Коцюк, Л. М., Кулинський О. С.

Жоден фразеологічний словник неспроможний передбачити всіх вживань фразеологічних одиниць у різних контекстах, тому при перекладі структурно та семантично складних фразеологічних одиниць, особливо при варіації контексту, велику роль гратиме саме творча інтуїція перекладача та редактора.

Різновидом фразеологічних словників є словники «крилатих висловів», тобто цитат з літературних творів, афоризмів знаменитих людей, що увійшли в побут багатьох народів, у тому числі й такі, які нерідко цитуються тією мовою, якою вони були вперше сформульовані. Інший різновид фразеологічних словників складають словники народних прислів'їв та приказок.

Існують також спеціальні лінгвістичні словники власних імен, прізвищ, біографічні словники, словники мовленнєвих помилок та труднощів, словники помилкового слововживання у сучасних медіа.

Словники синонімів, антонімів, омонімів, паронімів є такими, що охоплюють не всю лексику мови, а певні групи слів.

Величезною підмогою в роботі перекладача та редактора стають словники синонімів вихідної мови та мови перекладу. Якщо перекладач зіштовхується з труднощами пошуку нормативного чи контекстуального значення слова вихідної мови, він може знайти синоніми певного терміну у словнику синонімів вихідної мови з подальшим пошуком їх значення у двомовному перекладному словнику, намагаючись визначити, яке з цих значень буде найближче до конкретного необхідного контекстуального значення. Або ж, визначивши значення слова у вихідному тексті, користуючись двомовним перекладним словником, звернутися до словника синонімів мови перекладу і знайти у ньому синонім, значення якого найближче до контекстуального значення слова, що шукається.

При виконанні перекладу з англійської на українську варто використовувати такі словники синонімів, антонімів, омонімів, паронімів:

- Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. Фенікс, Львів, 1996;
- Словник паронімів української мови / Уклад. Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. — Київ: Радянська школа, 1986. — 221 с.
- Караванський С. *Практичний словник синонімів української мови*. СП Кобза, Київ, 1993; друге видання Київ, 2000; третє видання БаК, Львів, 2008;
- Полюга Л.М. Словник синонімів української мови. Довіра, Київ, 2004;
- Словник синонімів української мови. тт.1,2. Наукова думка, Київ, 1999-2000;
- Полюга Л.М. Словник антонімів української мови. Довіра, Київ, 1999; друге видання Довіра, Київ, 2004;
- Повний словник антонімів української мови / Калашник В. С., Колоїз Ж. В.; Словник фразеологічних антонімів української мови / Л. М. Полюга.
- Київ: Довіра, 2006. — 859 с. — ISBN 966-507-193-9.

Іноді використання словників синонімів мови перекладу слід поєднувати з використанням словників омонімів мови перекладу. Особливо у тих випадках, коли слово мовою перекладу є омонімом, що виникло у результаті полісемії. Перекладачі також звертаються до словників омонімів вихідної мови паралельно з двомовним перекладним словником.

Значно рідше перекладачі звертаються до словників антонімів. Як правило, або при виконанні антонімічного перекладу, або в тих випадках, коли конкретне контекстуальне значення слова можна визначити через значення слова-антоніма.

Окрему групу словників складають також словники-довідники, призначені для людей певних професій. Словники-довідники з культури мови подають проблемні випадки слововживання, допомагаючи закріпити норми української літературної мови, наприклад, лексичні, морфологічні.

Словники можна також знайти на нижчезазначених порталах та сайтах:

- перекладні українсько-іншомовні, іншомовно-українські словники, а також перекладні термінологічні словники на сайті GigaDict;
- український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України: Український лінгвістичний портал – Словники України Online;
- добірка словників на сайті Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні;
- термінологічні словники на сайті Інституту енциклопедичних досліджень НАН України;
- словники у фонді відділу довідково-бібліографічного обслуговування: нові надходження;
- українські словники на лінгвістичному порталі mova.info;
- портал словників української мови СЛОВНИК.ua.Онлайн;
- українські словники на сайті Словопедія;
- багатомовний онлайн словник Glosbe;
- українські словники он-лайн: орфографічний, тлумачний, синонімів

rozum.org.ua;

- англійсько-українські словники e2u.org.ua;
- книгосховище українського мовця.

Завершальним етапом у діяльності перекладача є перевірка зробленого перекладу та його подальша здача замовнику. Цей етап передбачає редагування перекладу власне перекладачем з подальшим задіянням зовнішніх фахівців з редагування перекладу.

Редагування перекладу – це виявлення неприйнятних елементів тексту перекладу та відповідних виправлень та покращень. Редагування включає виправлення стилістичних, граматичних та лексичних помилок та функціональну орієнтацію тексту на ЦА. Мета редагування – привести текст перекладу до необхідного рівня якості у мовному, технічному та функціональному планах.

Загалом вимоги до якості спеціального перекладу можна сформулювати таким чином. Перекладач має:

1. передати інформацію, тобто не допускаючи пропусків правильно передати сенс, що міститься у ВТ;
2. створити текст, що відповідає лінгвістичним нормам МП;
3. застосувати термінологію необхідної тематичної галузі та термінологію замовника або будь-яку іншу надану термінологію;
4. дотримати єдність термінології, єдність фразеології та лексичну зв'язність;
5. дотримати граматичні правила: синтаксис, орфографію, пунктуацію;
6. дотримати стилістичні вимоги, вимоги локалізації (культурної адаптації) тексту;
7. врахувати ЦА та призначення перекладу.

Зазвичай редагування відбувається у два етапи. На першому етапі – етапі звірювання або зіставного редагування – відбувається перевірка перекладу шляхом порівняння з ВТ. Ціль цього етапу – переконатися, що вся

інформація оригіналу передана повно і точно. Це особливо важливо під час роботи з документами. Перевіряючи переклад документа, слід звернути увагу на такі параметри тексту, як кількість абзаців, пунктів, порядок нумерації, прецизійну (літерну та цифрову) інформацію, терміни, а також ті фрагменти, які викликали труднощі в процесі перекладу. Такі фрагменти перекладачі часто позначають у текстовому редакторі жовтим кольором. Загалом слід уважно перевіряти перекладений текст «речення за реченням», постійно звіряючись з оригіналом. На цьому етапі редагування перекладач не просто звіряє тексти, але й робить всі необхідні виправлення на смисловому рівні.

Стилістична єдність тексту передбачає відсутність у перекладі компонентів інших стилів. Наприклад, у науковій літературі та документації неприпустимо використання емоційно забарвленої та образної лексики. Смилова єдність полягає у збереженні формальної зв'язності та логічної цілісності тексту. Необхідно пам'ятати, що речення тексту мають бути пов'язані між собою як за рахунок дотримання тема-рематичної структури речення, так і за допомогою вживання засобів когезії (спеціальних слів-зв'язок, повторів тощо). Особлива вимога пред'являється до збереження понятійної єдності офіційного документа: у межах одного документа той самий термін повинен перекладатися однаково. Щоб уникнути двозначності також не допускається використання синонімів для передачі тих самих лексичних одиниць. Будь-які виявлені в ході виправлення невідповідності повинні бути видалені і / або відповідним чином скориговані.

У процесі первинної редакторської правки, що здійснюється самим перекладачем, основна увага приділяється виправленню та усуненню стилістичних помилок та похибок у МП.

Другий етап – редакторська (стилістична) правка (proof reading) – передбачає роботу безпосередньо з текстом перекладу, – без зіставлення з оригіналом. Первинну редакторську правку здійснює сам перекладач. Потім відредагований текст передається на повторну перевірку зовнішньому

фахівцю, який наново оцінює відповідність перекладу вищевказаним вимогам. У ході редакторської правки основна увага перекладача або фахівця з редагування звернена на: 1) перевірку стилістичної та смислової єдності ТП, 2) виявлення стилістичних дефектів ТП та 3) орієнтування тексту на ЦА (замовника).

Крім чисто мовного редагування на завершальному етапі, текст перекладу може також вимагати корекції в технічному та функціональному планах. Технічний аспект редагування перекладу пов'язаний із погодженням з вимогами, що пред'являються до друкованого оформлення ТП. Ці вимоги, як правило, повідомляються перекладачеві на етапі перекладацького аналізу тексту та закладаються у відповідні функції текстового редактора MS Word або враховуються перекладачем у процесі перекладу. До таких параметрів, зокрема, відносяться: шрифт, кегль та поля тексту, розподіл тексту на частини (глави, параграфи тощо), розташування заголовків, застосування цифрової та буквеної рубрикації, шрифтові та інші способи виділення, оформлення таблиць та зображень та ін. Наприкінці роботи над перекладом перекладачу слід ще раз ретельно перевірити всі елементи оформлення.

Функціональний аспект редагування пов'язаний з орієнтацією перекладу на конкретного реципієнта. Цей вид контролю здійснюється наприкінці зовнішнім фахівцем з коригування, наприклад керівником перекладацького проекту, редактором чи спеціалістом з певної галузі (юристом, економістом тощо). Функціональний аспект редагування покладений забезпечити придатність перекладу його призначенню (*suitability of purpose*). Порівнюючи ВТ і ТП, особа, що здійснює перевірку звертає увагу на дотримання єдності термінології.

Останнім етапом перекладу є етап коректури. Як і попередній етап редагування цей процес може здійснюватися самим перекладачем або його колегою (метод «взаємної перевірки») чи фахівцем професійним коректором. Коректор додатково перевіряє текст на наявність друкарських помилок та інших неточностей (помилки правопису та пунктуації, розташування тексту

іноземною мовою).

Зважаючи на розвиток сучасних технологій, контроль якості (quality assurance) виконаного перекладу можна здійснювати за допомогою спеціалізованих QA-програм (наприклад, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate), які здатні, наприклад, автоматично перевіряти відповідність ВТ та ТП. Така автоматична перевірка є важливою для фінансових документів та текстів юридичної та медичної тематик.

Приклади помилок, які виявляють QA-програми:

- помилки в розділових знаках, реєстрі першого слова;
- помилки у десяткових розділювачах, одиницях виміру;
- наявність аббревіатур у ВТ, відсутність у ТП (та навпаки);
- неперекладені сегменти та несегментований текст;
- переклад терміну не відповідає визначенню в глосарії;
- орфографічні помилки тощо.

З появою СМП перекладачі можуть не виконувати переклад самостійно, а тільки надавати послуги редагування/коректури перекладів, попередньо виконаних Замовником. Такий вид роботи перекладача передбачає забезпечення лексичної та стилістичної одноманітності перекладу, виправлення граматичних, синтаксичних помилок відповідно до вимог МП, а також виправлення друкарських помилок.

У таблиці 2.1 представлена коротка порівняльна характеристика роботи перекладача з редагування/коректури текстів.

Таблиця 2.1.

Редагування/коректура текстів перекладачем

Вид перекладу, що підлягає редагуванню/коректурі	Опис
Власні переклади перекладача	Усунення можливих перекладацьких помилок та загальне підвищення якості перекладного тексту.

Переклади, попередньо виконані Замовником	1. Забезпечення лексичної та стилістичної одноманітності перекладу; 2. Упорядкування граматики та синтаксису відповідно до вимог МП; 3. Виправлення друкарських помилок.
--	--

Проте, останні дослідження у сфері перекладознавства свідчать, що процес перекладу веб-сайтів, комп'ютерних ігор дещо відрізняється від описаних вище етапів [21, 25, 29].

Початковим етапом у перекладі веб-сайтів, комп'ютерних ігор є створення інтернаціоналізованого тексту іноземною мовою. Інтернаціоналізація (або «глобалізація») є адаптацією тексту для міжнародного ринку. «Метою є знищення всіх культурних особливостей, щоб продукт міг легко адаптуватися до будь-якого мовного середовища або країни. Якщо регіональні риси були повністю прибрані на початковому етапі, це має бути виправлено під час локалізації» [30, с.92]. За допомогою інтернаціоналізації створюється «товар, локалізований у багатьох мовах, у якому, без відсилань до вихідного тексту, легко використовується універсальний, міжнародний варіант і виробляються необхідні зміни з урахуванням смаку цільової аудиторії та культурної і соціальної ситуації певної території» [18, с. 135]. Можемо зробити висновок, що етап інтернаціоналізації веб-сайтів, комп'ютерних ігор передуює етапу локалізації.

Наразі всі перекладені тексти мають бути представлені в електронному форматі. Широкі можливості комп'ютерних технологій значно полегшують виправлення та оформлення тексту перекладу. Тому за допомогою комп'ютера на цьому етапі можна:

1. перевірити орфографію та граматичні конструкції у тексті перекладу;
2. застосувати шаблони форматування (відповідно до загальноприйнятих

- у країні);
- 3. отримати статистику перекладеного тексту (кількість символів, слів, абзаців тощо);
- 4. використовувати графічні елементи (графіки, діаграми, таблиці, малюнки тощо).

Перевірку перекладу в цільовому форматі зазвичай виконують в межах локалізації програмного забезпечення або інших матеріалів, які будуть доступні широкому загалу. Тобто текст остаточно перевіряється після його розміщення у локалізованому середовищі.

На тлі стрімкого розвитку технологій СМП з'явилася думка, що професія перекладача незабаром піде з ринку праці. Поява НМП, що забезпечує високу швидкість перекладу, лише зміцнила цю думку. Проте навіть найсучасніші лінгвістичні технології поки що не в змозі повністю замінити людину – СМП припускаються помилок і можуть «прогавити» важливі факти, викладені у вихідному документі. Тому, коли потрібно в найкоротший термін отримати фактологічно вивірений текст високої якості, використовується постреддагування машинного перекладу.

На етапі постреддагування фахівець вичитує текст, перекладений за допомогою СМП, і за необхідності вносить до нього корективи – як з погляду фактології, так і з погляду стилістики. Залежно від мети, поставленої замовником, постреддактор вибирає вид постреддагування: первинне, тобто більш поверхове, або вторинне – повне постреддагування, при якому усуваються всі стилістичні неточності та коригуються речення в тексті. Як правило, первинне постреддагування використовується при стислих термінах, великих обсягах і коштує дешевше, ніж вторинне постреддагування, яке може зайняти значно більше часу.

Різноманітність перекладацької діяльності пов'язана не тільки з багатьма видами перекладу. До перекладу висуваються різні вимоги, і перекладач має бути підготовлений для роботи в різноманітних умовах. Також треба зазначити, що перекладачеві можуть бути доручені різні види

«навколоперекладацької» діяльності: ведення переговорів, ділове листування, прийом і супроводження делегацій, складання оглядів, протоколів бесід та іншої документації, мовні й країнознавчі консультації тощо.

Отже, у пункті 2.1. досліджена перекладацька стратегія – комплекс конкретних дій перекладача на кожному з етапів діяльності. З'ясовано, що існують різні класифікації етапів перекладацької діяльності. Найбільш дослідженим етапом є етап власне перекладу.

2.2. Інформаційні ресурси в діяльності перекладача

Опис процесу письмового перекладу був б неповним без аналізу такої важливої складової професійної компетенції сучасного перекладача, як використання інформаційних технологій.

За останні два-три десятиліття в цій галузі відбулася революція: арсенал письмового перекладача поповнився різними електронними інструментами, які до невпізнанності змінили характер діяльності перекладача. Зараз за допомогою інформаційних технологій можна швидко отримати необхідну лінгвістичну та іншу інформацію, автоматизувати процес створення та редагування тексту, що перекладається і навіть попросити поради у колег-перекладачів, які працюють в різних країнах світу.

Сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів, що необхідні для автоматичної обробки лінгвістичних даних, сьогодні прийнято позначати поняттям автоматичне робоче місце (АРМ). Проте у вітчизняній літературі немає усталеного терміна для позначення складу апаратного та програмного забезпечення, а також електронних ресурсів як єдиного комплексу забезпечення перекладацької діяльності, а тому як уже зазначалося зустрічаються і такі поняття як: *електронне робоче місце перекладача, комп'ютерне робоче місце перекладача, сучасне робоче місце перекладача*. В англomовній літературі для позначення робочого місця

перекладача використовуються такі усталені терміни, як *Translator's Workstation* (робоча станція перекладача, автоматизоване робоче місце перекладача) або *Translator's Workbench* (робоче місце перекладача) [13, с.57].

АРМ перекладача складається з безпосередньо комп'ютера, операційного та базового прикладного програмного забезпечення. Насамперед, це апаратна частина комп'ютера (системний блок, монітор, принтер, сканер тощо) [7].

Зараз перекладачі використовують ряд програмних засобів, спеціально розроблених для прискорення або покращення процесу перекладу. Сюди входять:

1. пошукові системи та портали;
2. програмне забезпечення для керування термінологією;
3. «системи пам'яті перекладів», призначені для встановлення, керування та використання так званої «пам'яті перекладів»;
4. спеціалізоване програмне забезпечення (наприклад, для субтитрів, клонування веб-сайтів. локалізації відеоігор або програмного забезпечення);
5. програмне забезпечення для розпізнавання голосу або синтезу голосу;
6. програмне забезпечення для управління перекладом (переважно для контролю якості);
7. програмне забезпечення для управління робочим процесом (потокм перекладів);
8. системи перекладу, які певною мірою вимагають людського втручання, враховуючи, що будь-яка система автоматичного перекладу потребує допомоги людини, наприклад в оновлюванні алгоритмів та словників.

Існує чимала кількість порталів і блогів, присвячених професійному перекладу. Зазвичай вони пропонують різноманітні ресурси та послуги:

посилання на певні ресурси, готові глосарії, базу даних перекладачів, куди перекладачі можуть вводити свої дані (мови, з якими працюють, спеціальність та певні навички) для привернення уваги потенційних Замовників, базу даних із контрактами на переклад, що виставлені на тендер, а також різну супутню інформацію та поради для перекладачів. Найбільш відомі серед таких вітчизняних платформ, порталів, блогів, фріланс-бірж – MaxiWord.net, Ukrainian Book Translators Base, 2Polyglot, а серед західних – Proz.com, KudoZ, Translators' Café та Translators' Base.

Оскільки так звана “hardware” частина АРМ перекладача є скоріше об'єктом дипломного проекту будь-якої технічної спеціальності, ми не будемо докладно зупинятися на ній. Нас більше цікавить розгляд тих лінгвістичних комп'ютерних ресурсів, що стосуються МО та МП. На нашу думку, саме вибір і ступінь оволодіння прикладною програмною частиною АРМ перекладача впливає на ефективність перекладацької діяльності.

Завданням перекладача є постійна актуалізація свого АРМ, що передбачає підтримання сучасного стану апаратного та програмного забезпечення, і навіть постійне поповнення власної лінгвістичної ресурсної бази, тобто пошук, збереження, придбання чи створення лінгвістичних довідників, словників, баз даних тощо [5, с.69]. Багато перекладачів складають власні глосарії та списки термінів, щоб використовувати їх у майбутніх перекладах.

На різних етапах перекладацького процесу можна використовувати значну кількість певних видів інформаційних технологій [1, с. 11].

Загалом їх можна розділити на дві великі категорії. До першої категорії належить системне та прикладне програмне забезпечення загального призначення. Сюди входять операційні системи, утиліти, драйвери та деякі інші види програм, необхідні для роботи апаратних засобів, а також програми, що дозволяють користувачеві виконувати різні операції над інформацією: створювати та обробляти текст (текстові редактори), обробляти графічні зображення (графічні редактори), працювати над звуковою та

відеоінформацією (мультимедійні програми), створювати електронні таблиці для обробки статистичних даних (електронні таблиці) тощо. До другої категорії належать ресурси, необхідні для безпосереднього виконання перекладу тексту.

Зарубіжні експерти з перекладознавства зазначають, що необхідно розділяти поняття *електронних засобів* та *електронних ресурсів*, незважаючи на їхню близькість та взаємозалежність у роботі перекладача в сучасних умовах [46, с.5]. Засоби – це інструменти або обладнання (наприклад, комп'ютер, програмне забезпечення), які необхідні перекладачу для виконання повсякденної роботи (наприклад, для перевірки орфографії). Не менш важливі ресурси, до яких уналежнюють корпуси текстів, словники, глосарії, довідкові матеріали.

Серед одномовних словників для перекладу на базі мовної пари “англійська → українська” ми рекомендуємо такі:

- Merriam-Webster;
- Dictionary.com;
- Macmillan Dictionary;
- Oxford Dictionary of English;
- Collins Dictionary;
- «Великий тлумачний словник сучасної української мови» на порталі slovnyk.net;
- Система «Словники України».

Корисними у роботі перекладача також є одномовні галузеві словники, наприклад: Longman Dictionary of Contemporary English, Longman Language Activator, Urban Dictionary, Longman Business English Dictionary, The Wordsworth Word Finder, Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions.

Серед двомовних словників для перекладу на базі мовної пари “англійська → українська” ми рекомендуємо такі:

- Lingvo;

- Multitran;
- PROMT Онлайн;
- Slovnyk;
- Glosbe;
- Ukrainian-English Dictionary;
- The Concise Oxford Dictionary;
- Українсько-англійський словник за ред. проф. Є. І. Гороть: близько 200 000 слів;
- Англійсько-Українсько-Англійський Словник Наукової Мови;
- Англо-український словник від LinguistPro;
- English-Ukrainian Dictionary (Express & Pro) на сайті CyberMova;
- Ukrainian-English Dictionary на сайті CyberMova;
- Англійсько-український словник на сайті o-db online dictionaries;
- Українсько-англійський словник на сайті o-db online dictionaries;
- FREELANG Ukrainian-English and English-Ukrainian online dictionary.

Посилання на двомовні та багатомовні словники можна знайти в Інтернеті на таких сайтах: www.yourdictionary.com, www.1000dictionaries.com, [www. accurapid.com](http://www accurapid.com). Видання нових версій словників можна відслідковувати на сайтах великих словникових видавництв: www.longman-elt.com/dictionaries; www.oup.com.

Сьогодні доступні онлайн-версії багатьох друкованих словників, Компанії навіть розробляють професійні системи для створення, зберігання та поповнення словників, наприклад ABBYY Lingvo Content. З її допомогою можна створювати, оновлювати, поповнювати та аналізувати словники будь-якої складності, створювати словники на основі існуючих та експортувати їх у різні формати.

Переваги електронних словників:

1. висока швидкість обробки інформації;
2. портативність носія інформації;

3. наявність новітньої лексики за рахунок швидкого оновлення, особливо в областях, що швидко розвиваються (нанотехнології, комп'ютерні технології тощо);
4. одночасний доступ до кількох словників;
5. можливість зміни напряму перекладу.

При перекладі текстів на базі мовної пари “англійська → українська” необхідні також одномовні або двомовні тезауруси. У тезаурусах одиниці словника найчастіше не тлумачаться, а забезпечуються переліком синонімів і антонімів.

Приклади одномовних тезаурусів: Cambridge English Thesaurus, Thesaurus by Merriam-Webster, Thesaurus of English Words and Phrases, Collins Thesaurus, English Thesaurus 4+.

Прикладами енциклопедичних словників є: «Великий енциклопедичний словник юриста у 3-х томах», «Універсальний Словник-Енциклопедія». Словники та енциклопедії, доступні в Інтернеті, дозволяють стежити за оперативними лексикографічними оновленнями видань. Серед електронних енциклопедичних словників можна згадати словники Encarta, Bookshelf (фірми Microsoft), «Фонд Вікімедія» (Wikimedia Foundation Inc.).

Крім того, щоб уникнути російськомовної інтерференції при редагуванні українських перекладів, рекомендуємо користуватися такими довідковими ресурсами:

- Мова – ДНК нації
- Форум СЛОВНИКа.ua

Отже, ми визначити поняття *АРМ перекладача* і встановили, що АРМ в сучасних умовах є невід'ємною частиною перекладацької професії. АРМ складає комплекс інформаційних технологій, необхідний для якісного виконання своєї роботи і включає як програми загального користування, так і спеціалізовані лінгвістичні та перекладацькі ресурси.

2.3. Засоби автоматизації перекладацької діяльності

Е. Пім, стверджує, що нові перекладацькі технології, – це не просто додаткові інструменти, а системи, що змінюють саму природу когнітивної діяльності перекладача, його соціальні відносини і професійний статус [57].

На розвиток перекладацької сфери впливає вибухове зростання інформації, обсяг якої щороку подвоюється. Сучасні бізнес-умови диктують необхідність збільшення та постійного оновлення даних, при цьому ключовими вимогами до перекладу залишаються економія бюджету, скорочення термінів та висока якість матеріалів. Виконати завдання в таких умовах лише людськими зусиллями неможливо. Саме тому на допомогу спеціалістам приходять засоби автоматизації перекладу.

Сучасні комп'ютерні технології допомагають вирішувати такі перекладацькі завдання:

1. спілкуватися із Замовником та отримувати ВТ;
2. здійснювати інформаційно-довідковий пошук за тематикою ВТ;
3. здійснювати перекладацький аналіз ВТ;
4. створювати анотовані списки інформаційних ресурсів;
5. підбирати перекладацькі відповідності та еквіваленти;
6. створювати примітки перекладача;
7. створювати електронну інформаційно-довідкову бази перекладача;
8. редагувати, коригувати ТП відповідно до вимог Замовника;
9. оцінювати якість виконаного ТП;
10. здавати виконаний ТП Замовнику [59, с.104].

Говорячи про автоматизований переклад, зазвичай мають на увазі програми, що здійснюють переклад на основі технології машинного перекладу.

Використання СМП забезпечує:

1. продуктивність роботи перекладача за рахунок меншого часу на переклад;
2. автоматичне узгодження та коректність перекладу термінології;

3. зручність організації перекладацьких робіт за рахунок можливості поділу роботи між кількома перекладачами.

Водночас обмеження будь-якої СМП полягають у тому, що СМП перекладають локально (здійснюють переклад на рівні речень), ці системи не здатні правильно перекладати незнайомі слова, терміни, фрази, наприклад географічні назви, власні імена, логотипи, рідкісні слова.

Базою для побудови ефективного перекладацького процесу є робота з термінологією. Вбудовані термінологічні модулі СМП дозволяють виключити суперечності у вживанні термінів та понять. Під час перекладу система може автоматично визначити термін і вказати правильний переклад, що значно скорочує час на пошук потрібного слова. Широко використовуються за допомогою СМП також можливості накопичення та поповнення глосаріїв. Завдяки тому, що компанії використовують однакову СМП зі збереженою єдиною коректною термінологією, зникає до 95% термінологічних помилок та скорочується час на редагування перекладу. Також значно полегшують і прискорюють роботу вбудовані в СМП галузеві словники: вони завжди доступні та позбавляють перекладача необхідності витрачати час на пошук та перемикання між вікнами. Зрештою, ще один важливий аспект СМП – можливість одночасної роботи необмеженої кількості перекладачів та редакторів над одним чи кількома проектами. Наприклад, редактору не потрібно чекати, поки перекладач закінчить весь проект, він може правити фрагменти в міру їхньої готовності. Вся комунікація учасників відбувається в одній системі, вони можуть залишати коментарі до тексту або окремих фрагментів.

Проте, варто зважати на те, що результати перекладу, виконаного СМП вимагають постредагування. Щоб отримати остаточний варіант перекладу тексту перекладач вимушений звертатися до словникових та енциклопедичних баз даних, обраних перекладачем, а також до заздалегідь вибраних корпусів текстів.

З точки зору використання модулів АРМ, технічне забезпечення

корпусу текстів має включати засоби оцифровування, коригування, конвертування тексту в необхідний формат, розмітки та підтримки роботи користувача з корпусом – корпусний менеджер.

Користуючись засобами автоматизації перекладацької діяльності, перекладач може створити комплекс засобів, до структури якого мають увійти такі програмні та лінгвістичні модулі:

1. лінгвістичний автомат як комплекс засобів автоматизованої переробки тексту (що виконує функції компресії та пошуку інформації, перекладу та попередньої лексичної обробки текстів);
2. база повнотекстових даних, що передбачає зберігання, модифікацію та пошук текстів творів наукової та технічної літератури різними мовами з формуванням масивів паралельних та псевдопаралельних текстів;
3. база термінологічних даних, що передбачає зберігання, структурування, складання тезаурусу термінів та пошук термінів у текстах, написаних мовами для спеціальних цілей;
4. база словників: референтних, автоматичних, на машинних носіях, навчальних, об'єднаних у єдиний комплекс, що дозволяє в рамках АРМ використати будь-яку накопичену словникову інформацію у навчальних та наукових цілях;
5. база спеціалізованих лінгвістичних програмних засобів, які забезпечують отримання словників різних видів;
6. база засобів обробки мультимедійної інформації, що підтримує навчання різних аспектів міжкультурної комунікації та мовленнєвої поведінки.

Лінгвістичний автомат може безпосередньо використовуватися в процесі перекладу, а також під час навчання перекладу, редагування, анотування текстів, письмової практики тощо. База повнотекстових даних може безпосередньо використовуватись для аналізу конкретних лінгвістичних фактів; крім того, подібна база – важливе джерело відомостей

для створення словників різного складу та призначення. База термінологічних даних може бути використана у навчальних цілях для самостійної роботи студентів під час навчання перекладу.

Вбудовані модулі контролю якості перекладу своєю чергою скорочують термін виконання перекладацького проекту в 1,5-2 рази і запобігають появі до 90% орфографічних та пунктуаційних помилок на етапі перекладу. СМП здатна повідомити про наявність помилки незалежно від форми слова. Грамотне використання машинного перекладу підвищує продуктивність перекладачів на 30-50% залежно від типу матеріалів та СМП, обраної для певного перекладацького проекту.

Крім СМП не менш важливою для сучасних перекладачів є технологія Translation Memory. Використання технології ТМ збільшує швидкість перекладу за рахунок зменшення обсягу механічної роботи. Однак важливо відзначити, що ТМ не виконує переклад за перекладача, а є лише потужним інструментом для скорочення витрат часу при перекладі текстів, що повторюються. Технологія ТМ працює за принципом накопичення результатів перекладу: у процесі перекладу на основі ТМ зберігаються вихідний текст та його переклад. Технологія ТМ допомагає максимально ефективно використовувати раніше перекладені матеріали, перетворені на бази даних, тим самим не тільки підвищуючи швидкість роботи перекладача, а й на 30-40% скорочуючи витрати на переклад, якщо виникає необхідність замовлення на аутсорсі.

Варто зазначити, що сьогодні технологія ТМ давно вже стала обов'язковим інструментом перекладача, а кошти, витрачені на створення бази перекладів, розглядаються не як витрати, а швидше як інвестиції у стабільну та якісну роботу. Саме тому необхідно використовувати подібні системи ще на етапі підготовки майбутніх перекладачів, тим більше, що сьогодні у вільному доступі є велика кількість безкоштовних версій програм ТМ, які дозволять студентам із самого початку вчитися працювати з сучасними інструментами перекладацької діяльності.

У текстовому редакторі Microsoft Word, з яким, як правило, працюють перекладачі, існує ряд функцій, важливих для перекладача, – Spelling and Grammar Checker – засіб перевірки орфографії та граматики тексту. Програма дозволяє контролювати правопис слів. В пакеті Microsoft Word доступні також списки автоматичного виправлення.

Іншими корисними програмами для перевірки правопису, синтаксису та граматики тексту українською мовою в текстовому редакторі або онлайн, що входять до блоку орфографічного контролю є:

1. LanguageTool, що перевіряє граматичні, стилістичні та пунктуаційні помилки;
2. OnlineCorrector, що надає рекомендації щодо слововживання, стилю, граматики та пунктуації для покращення мовного оформлення тексту;
3. Мета, що може не тільки перевірити текст на помилки, але й перекласти текст іншою мовою;
4. РУТА 5.0, у комплект входять такі модулі: перевірка орфографії, розстановка переносів, словник синонімів;
5. Адвего (перевіряє лише правопис, не перевіряє пунктуацію, семантику, стилістику).

Для перевірки правильності граматики, синтаксису та стилю тексту англійською мовою можна працювати з програмами AbiWord, Google Docs Grammar Checker, Grammarly, Ginger Software, English Writing Software, ProWritingAid, ORFO SpellLink English, Spell Catcher, Spellex Hemingway Editor, Grammarly.

Крім виконання всіх етапів перекладу в спеціалізованому ПЗ, на кожному етапі виконуються автоматизовані контрольні перевірки за допомогою додаткових інструментів (таких як Verifika, Xbench тощо, що були перелічені у попередньому підрозділі), які дозволяють швидко та ефективно виявляти не перекладені речення до кінця, помилки пунктуації та капіталізації, подвійні та відсутні пробіли, помилки перекладу термінології, орфографічні та граматичні помилки.

Такі програми як RSI (розпізнавання голосу) і OCR (розпізнавання тексту) також можуть стати в нагоді перекладачу письмових текстів, наприклад, у підготовці стенограм аудіозаписів для перекладу. Прикладами програм OCR є програми ABBYY FineReader, CuneiForm.

Зважаючи на зростаючі вимоги до якості перекладу, зростаючі вимоги до мінімізації грошових та часових витрат на переклад на кожному етапі перекладацької діяльності сучасні перекладачі користуються відповідним програмним забезпеченням (ПЗ), що спрощує роботу та дозволяє підвищити якість ТП. Однак, використання того чи іншого типу ПЗ у перекладацькій діяльності має суто індивідуальний характер і залежить від рівня навичок перекладача у сфері ІТ та ступеня його знайомства з комп'ютерними технологіями.

Наведемо у формі таблиці (див. табл. 2.2.) комплексу інформацію щодо етапів перекладацької діяльності, типу ПЗ, необхідного для виконання того чи іншого етапу ПД, і приклади найбільш поширених програм для кожного типу ПЗ.

Таблиця 2.2.

Етапи роботи над технічним перекладом

Етап	Тип ПЗ	Приклади програм
1. Аналіз ВТ		
1.1. отримання інформації;	1.1.1 поштові клієнти;	1.1.1. Gmail, Microsoft Outlook
1.2. доперекладацький аналіз ВТ;	1.1.2 програми для передачі файлів (FTP-клієнти);	1.1.2. FileZilla, WinSCP, SmartFTP;
1.3. добір допоміжних засобів здійснення перекладу;	1.2.1. інформаційно-бібліографічні сервіси	1.2.1. Служба комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Об'єднана довідкова служба бібліотек України, Віртуальна довідка бібліотеки
	1.3.1. програми (OCR) оптичного розпізнавання тексту;	
	1.3.2. програми (RSI) розпізнавання голосу;	
	1.3.3. мовні транслятори (вбудовані засоби перекладу написів);	

	1.3.4. програми перекладу інформації в файлах середовищ проектування; 1.3.5. програми для створення і редагування електронних словників (dictionary writing systems);	Української інженерно-педагогічної академії, Віртуальна довідкова служба науково-технічної бібліотеки Одеського національного політехнічного університету; 1.3.1. ABBYY FineReader, FineReaderOnline, FreeOCR; 1.3.2. Voice Typist, Speech Recognition for Ukrainian, SpeechTexter; 1.3.3. AutoCAD Mechanical 2021; 1.3.4. TransTools for AutoCAD, Corel для перекладу векторної графіки, QuarkXpress для перекладу макетів; 1.3.5. Crunch, ABBYY Lingvo, MultiTerm;
2. Власне переклад	2.1. електронні словники (словники для загальних цілей і технічні словники); 2.2. термінологічні ресурси; 2.3. перекладацькі ресурси; 2.4. спеціалізовані довідкові сайти; 2.5. БД термінології; 2.6. пошукові портали; 2.7. системи обміну термінологічними даними; 2.8. системи пам'яті перекладу (ТМ-програми);	2.1. Lingvo, Multitran, Multilex, словники термінографічної серії СловоСвіт, Dictionary of Mining, Mineral, and Related Terms; 2.2. TermCoord; 2.3. Domivka. net, Pro. Z. com, Transer; 2.4. сайт ФГУП “Стандартінформ”; 2.5. термінографічна БД TERM_IN; 2.6. Google, AltaVista, Ask Jeeves, Northern Light, Dogpile, Meta;

	2.9. спеціально натреновані движки машинного перекладу; 2.10. «ненатреновані» движки машинного перекладу; 2.11. спеціалізовані сайти й портали;	2.7. MARTIF, GENETER; 2.8. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 2.9. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 2.10. Google Translate; 2.11. TenLinks.com
3. Контроль якості перекладу: 3.1. редагування; 3.2. коректура.	3. CAT-інструменти: 3.1.1. системи пам'яті перекладу (ТМ- програми); 3.1.2. системи контролю якості перекладу (QA- програми); 3.1.3 системи керування термінологією; 3.1.4. текстові редактори; 3.1.5. спеціально натреновані движки машинного перекладу; 3.2.1. програми для верстки; 3.2.2. конвертори.	3. SDL Trados, OmegaT, Passolo, Translation Workspace XLIFF Editor; 3.1.1. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 3.1.2. TQAuditor, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.1.3. PROMT Terminology Manager, Multiterm Extract; 3.1.4. Word, PowerPoint; 3.1.5. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 3.2.1. FrameMaker, PageMaker, QuarkXPress, Interleaf; 3.2.2. Easyling; Infix, Transifex, Poedit.

Таблиця 2.3.

Етапи роботи над юридичним перекладом

Етап	Тип ПЗ	Приклади програм
1. Аналіз ВТ 1.1. отримання інформації; 1.2. доперекладацький аналіз ВТ; 1.3. добір допоміжних засобів здійснення перекладу;	1.1.1. поштові клієнти; 1.1.2. програми для передачі файлів (FTP-клієнти); 1.2. інформаційно-бібліографічні сервіси 1.3.1. програми (OCR) оптичного розпізнавання тексту; 1.3.2. програми (RSI) розпізнавання голосу; 1.3.3. програми для створення і редагування електронних словників (dictionary writing systems);	1.1.1. Gmail, Microsoft Outlook 1.1.2. FileZilla, WinSCP, SmartFTP; 1.2. Наукова бібліотека НУ «Одеська юридична академія», Наукова бібліотека НКУУ ім. Ярослава Мудрого; 1.3.1. ABBYY FineReader, FineReaderOnline, FreeOCR; 1.3.2. Voice Typist, Speech Recognition for Ukrainian, SpeechTexter; 1.3.3. Crunch, ABBYY Lingvo, MultiTerm;
2. Власне переклад	2.1. електронні словники; 2.2. термінологічні ресурси; 2.3. перекладацькі ресурси; 2.4. спеціалізовані довідкові сайти; 2.5. БД термінології; 2.6. пошукові портали; 2.7. системи обміну термінологічними даними; 2.8. системи пам'яті перекладу (ТМ-програми); 2.9. спеціально натреновані движки машинного	2.1. ABBYY Lingvo (Law Dictionary En-Uk and Uk-En), «Українсько-англійський юридичний словник» В.І. Карабана, «Сучасний українсько-англійський юридичний словник» І.І. Борисенко, В.І. Саєнко Multitran, Multilex,

	перекладу; 2.10. «ненатреновані» движки машинного перекладу; 2.11. спеціалізовані сайти й портали;	Duhaime's Law Dictionary, Fannie Mae's Glossary of Estate & Mortgage Terms; 2.2. TermCoord; 2.3. Domivka. net, Pro. Z. com, Transër; 2.4. сайт ФГУП “Стандартінформ”; 2.5. термінографічна БД TERM_IN, Законодавча база України (НАУ); 2.6. Google, AltaVista, Ask Jeeves, Northern Light, Dogpile, Мета; 2.7. MARTIF, GENETER; 2.8. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 2.9. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 2.10. Google Translate; 2.11. Find Law, EUR Lex, jurlit.com.ua;
3. Контроль якості перекладу: 3.1. редагування; 3.2. коректура.	3. CAT-інструменти: 3.1.1. системи пам'яті перекладу (TM- програми); 3.1.2. системи контролю якості перекладу (QA- програми); 3.1.3 системи керування термінологією; 3.1.4. текстові редактори; 3.1.5. спеціально натреновані движки машинного перекладу;	3. SDL Trados, OmegaT, Passolo, Translation Workspace XLIFF Editor; 3.1.1. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 3.1.2. TQAuditor,

	3.2.1. програми для верстки; 3.2.2. конвертори.	ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.1.3. PROMT Terminology Manager, Multiterm Extract; 3.1.4. Word, PowerPoint; 3.1.5. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 3.2.1. FrameMaker, PageMaker, QuarkXPress, Interleaf; 3.2.2. Easyling; Infix, Transifex, Poedit.
--	--	--

Таблиця 2.4.

Етапи роботи над медичним перекладом

Етап	Тип ПЗ	Приклади програм
1. Аналіз ВТ		
1.1. отримання інформації;	1.1.1. поштові клієнти;	1.1.1 Gmail, Microsoft Outlook;
1.2. доперекладацький аналіз ВТ;	1.1.2. програми для передачі файлів (FTP-клієнти); 1.2. інформаційно-бібліографічні сервіси	1.1.2 FileZilla, WinSCP, SmartFTP;
1.3. добір допоміжних засобів здійснення перекладу;	1.3.1. програми (OCR) оптичного розпізнавання тексту; 1.3.2. програми (RSI) розпізнавання голосу; 1.3.3. мовні транслятори (вбудовані засоби перекладу написів); 1.3.4. програми перекладу інформації в файлах середовищ проектування;	1.2. Віртуальна довідкова служба Донецького національного медичного університету, Віртуальна довідка Національного фармацевтичного університету,

	1.3.5. програми для створення і редагування електронних словників (dictionary writing systems);	Віртуальна довідка бібліотеки Української медичної стоматологічної академії (УМСА); 1.3.1. ABBYY FineReader, FineReaderOnline, FreeOCR; 1.3.2. Voice Typist, Speech Recognition for Ukrainian, SpeechTexter; 1.3.3. AutoCAD Mechanical 2021; 1.3.4. TransTools for AutoCAD, Corel для перекладу векторної графіки, QuarkXpress для перекладу макетів; 1.3.5. Crunch, ABBYY Lingvo, MultiTerm;
2. Власне переклад	2.1. електронні словники (словники для загальних цілей і технічні словники); 2.2. електронні глосарії; 2.3. термінологічні ресурси; 2.4. перекладацькі ресурси; 2.5. спеціалізовані довідкові сайти; 2.6. БД термінології; 2.7. пошукові портали; 2.8. системи обміну термінологічними даними; 2.9. системи пам'яті перекладу (ТМ- програми); 2.10. спеціально натреновані движки машинного перекладу;	2.1. Lingvo, Multitran, Multilex, словники термінографічної серії СловоСвіт ; 2.2. Glossary of medical terms; 2.3. TermCoord; 2.4. Domivka. net, Pro. Z. com, Transer; 2.5. сайт ФГУП “Стандартінформ”; 2.6. термінографічна БД TERM_IN; 2.7. Google, AltaVista, Ask Jeeves, Northern Light, Dogpile, Meta; 2.8. MARTIF,

	2.11. «ненатреновані» движки машинного перекладу;	GENETER; 2.9. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 2.10. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 2.11. Google Translate;
3. Контроль якості перекладу: 3.1. редагування; 3.2. коректура.	3. CAT-інструменти: 3.1.1. системи пам'яті перекладу (TM- програми); 3.1.2. системи контролю якості перекладу (QA- програми); 3.1.3 системи керування термінологією; 3.1.4. текстові редактори; 3.1.5. спеціально натреновані движки машинного перекладу; 3.2.1. програми для верстки; 3.2.2. конвертори.	3. SDL Trados, OmegaT, Passolo, Translation Workspace XLIFF Editor; 3.1.1. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 3.1.2. TQAuditor, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.1.3. PROMT Terminology Manager, Multiterm Extract; 3.1.4. Word, PowerPoint; 3.1.5. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 3.2.1. FrameMaker, PageMaker, QuarkXPress, Interleaf; 3.2.2. Easyling; Infix, Transifex, Poedit.

Таблиця 2.5.

Етапи роботи над фінансово-економічним перекладом

Етап	Тип ПЗ	Приклади програм
1. Аналіз ВТ 1.1. отримання інформації; 1.2. доперекладацький аналіз ВТ; 1.3. добір допоміжних засобів здійснення перекладу;	1.1.1. поштові клієнти; 1.1.2. програми для передачі файлів (FTP-клієнти); 1.2. інформаційно-бібліографічні сервіси 1.3.1. програми (OCR) оптичного розпізнавання тексту; 1.3.2. програми (RSI) розпізнавання голосу; 1.3.3. програми для створення і редагування електронних словників (dictionary writing systems);	1.2.1. Gmail, Microsoft Outlook 1.2.2. FileZilla, WinSCP, SmartFTP; 1.2.1. бібліотечні ресурси Київського національного торговельно-економічного університету; 1.3.1. ABBYY FineReader, FineReaderOnline, FreeOCR; 1.3.2. Voice Typist, Speech Recognition for Ukrainian, SpeechTexter; 1.3.3. Crunch, ABBYY Lingvo, MultiTerm;
2. Власне переклад	2.1. електронні словники (словники для загальних цілей і технічні словники); 2.2. електронні глосарії; 2.3. термінологічні ресурси; 2.4. перекладацькі ресурси; 2.5. спеціалізовані довідкові сайти; 2.6. БД термінології; 2.7. пошукові портали; 2.8. системи обміну термінологічними даними; 2.9. системи пам'яті перекладу (ТМ- програми); 2.10. спеціально натреновані движки машинного	2.1. Lingvo, Multitran, Multilex, словники термінографічної серії СловоСвіт; 2.2. Glossary of Insurance and Financial Planning Terms, Investment Glossary, Mabercom; 2.3. TermCoord; 2.4. Domivka. net, Pro. Z. com, Transër; 2.5. сайт ФГУП “Стандартінформ”; 2.6. БД видавничого дому Гребеннікова «Grebennikov»

	перекладу; 2.11. «ненатреновані» движки машинного перекладу;	(повнотекстові статті з маркетингу, менеджменту, фінансів та персоналу), БД економіки та права Polpred.com (зовнішньоекономічні показники країн світу), «Товарний монітор» – тижневик огляду ринків (видавництва «Держзовнішінформ») Комплекти навчально-методичного забезпечення КНТЕУ, розроблені викладачами університету для всіх факультетів; 2.7. Google, AltaVista, Ask Jeeves, Northern Light, Dogpile, Meta; 2.8. MARTIF, GENETER; 2.9. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 2.10. Promt, Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 2.11. Google Translate;
3. Контроль якості перекладу: 3.1. редагування; 3.2. коректура.	3. CAT-інструменти: 3.1.1. системи пам'яті перекладу (TM- програми); 3.1.2. системи контролю якості перекладу (QA- програми); 3.1.3 системи керування термінологією; 3.1.4. текстові редактори;	3. SDL Trados, OmegaT, Passolo, Translation Workspace XLIFF Editor; 3.1.1. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm y SDL Trados; 3.1.2. TQAuditor, ApSIC

	3.1.5. спеціально натреновані движки машинного перекладу; 3.2.1. програми для верстки; 3.2.2. конвертори.	Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.1.3. PROMT Terminology Manager, Multiterm Extract; 3.1.4. Word, PowerPoint; 3.1.5. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 3.2.1. FrameMaker, PageMaker, QuarkXPress, Interleaf; 3.2.2. Easyling; Infix, Transifex, Poedit.
--	--	--

Таблиця 2.6.

Етапи роботи над IT-перекладом

Етап	Тип ПЗ	Приклади програм
1. Аналіз ВТ 1.1. перенесення тексту інтерфейсу користувача в зручний для перекладу формат 1.2. інформаційно-довідкови й пошук;	1.1.1. програми для відокремлення тексту у файлах формату (.po, .resx, .xliff тощо); 1.1.2. програми (OCR) оптичного розпізнавання тексту; 1.1.3. програми (RSI) розпізнавання голосу; 1.2.1. інформаційно-бібліографіч ні сервіси; 1.2.2. Інтернет-видання в сфері IT; 1.2.3. стандарти з мов програмування;	1.1.1. OmegaT, засоби Microsoft Word, Excel; 1.1.2. ABBYY FineReader, FineReaderOnline, FreeOCR; 1.1.3. Voice Typist, Speech Recognition for Ukrainian, SpeechTexter; 1.2.1. Електронний каталог ВНБІ; 1.2.2.

		Computerworld, Tproger; 1.2.3. C++: C++ Programming Language, Google C++ Style Guide C#: C# programming guide;
2. Власне переклад 2.1. інтернаціоналізація / глобалізація / адаптація тексту: 2.1.1. налаштування алгоритмів вибору мови, структури зберігання текстових рядків різними мовами й графічних компонентів, можливість вибору форматів дат, чисел, валют тощо; 2.1.2. укладання єдиного глосарію термінології; 2.2. локалізація тексту;	2.1.1.1. СМП; 2.1.1.2. електронні словники скорочень і абревіатур; 2.1.2.1. програми для створення і редагування електронних словників (dictionary writing systems); 2.1.2.2. електронні словники 2.1.2.3. електронні глосарії; 2.1.2.4. термінологічні ресурси; 2.1.2.5. перекладацькі ресурси; 2.1.2.6. спеціалізовані довідкові сайти; 2.1.2.7. мовні портали; 2.1.2.8. системи пам'яті перекладу (ТМ- програми); 2.1.2.9. спеціально натреновані та «ненатреновані» движки машинного перекладу; 2.2. автоматизовані інструменти, для локалізації програмних інтерфейсів;	2.1.1.1. Memsource, Bing, Systran; 2.1.1.2. Abbreviations.com , High-Tech Acronyms & Abbreviations Resolver, BABEL: A glossary of computer oriented abbreviations and acronyms; 2.1.2.1. Crunch, ABBYY Lingvo, MultiTerm, Dictionary Editor; 2.1.2.2. Techterms, TechDictionary, Dictionary of Computing, Dictionary of Cybernetics and Systems; 2.1.2.3. Mathematical Programming Glossary,

		Matisse's Glossary of Internet Terms, NetGlos Internet Glossary, NetLingo; 2.1.2.4. Lingvo, Multitran, Multilex, словники термінографічної серії СловоСвіт; 2.1.2.5. термінографічна БД TERM_IN; 2.1.2.6. Google, AltaVista, Ask Jeeves, Northern Light, Dogpile, Мета; 2.1.2.7. мовний портал Microsoft; 2.1.2.8. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm у SDL Trados; 2.1.2.9. Promt, Bing, Systran, Reverso, Webtran, M translate.ua, Google Translate; 2.2. Passolo, Alchemy Catalyst, Microsoft Localization Studio, Helium, Swift (переклад аудіовізуальних матеріалів);
--	--	---

1. Контроль якості перекладу: 1.1. редагування; 1.2. коректура; 1.3. тестування і налагодження фінального продукту.	3. CAT-інструменти: 3.1.1. системи пам'яті перекладу (ТМ- програми); 3.1.2. системи контролю якості перекладу (QA- програми); 3.1.3 системи керування термінологією; 3.1.4. текстові редактори; 3.1.5. спеціально натреновані движки машинного перекладу; 3.2.1. програми для верстки; 3.2.2. конвертори; 3.3. програми для перевірки перекладу лінгвістами у готовому продукті: на сторінках вебсайту, мобільного застосунку, у скопійованому програмному забезпеченні.	3. SDL Trados, OmegaT, Passolo, Translation Workspace XLIFF Editor; 3.1.1. IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm у SDL Trados; 3.1.2. TQAuditor, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.1.3. PROMT Terminology Manager, Multiterm Extract; 3.1.4. Word, PowerPoint; 3.1.5. Bing, Systran, Reverso, Webtran, M-translate.ua; 3.2.1. FrameMaker, PageMaker, QuarkXPress, Interleaf; 3.2.2. Easyling; Infix, Transifex, Poedit.
---	---	--

На кожному етапі ПД є свої особливості й цілі, тому єдиний шаблонний підхід до кожного етапу неможливий. У таблицях 2.2-2.6 ми запропонували лише проєктний підхід до здійснення ПД, перекладачу також варто розробляти індивідуальні рішення для кожного етапу ПД.

Отже, у підрозділі 2.3 ми описали можливості використання програмних інструментів на певних етапах перекладацької діяльності та створили шаблон інформаційної бази для використання перекладачем на різних етапах здійснення перекладу.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО МІСЦЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

3.1. Мета і методологія створення електронного посібника

Застосування комп'ютерних інформаційних систем сприяє не тільки прискоренню науково-технічного прогресу, а й інтелектуалізації та підвищенню ефективності усіх видів людської діяльності.

Ефективність перекладацького процесу, як було зазначено у попередніх розділах, також значною мірою обумовлена залученням інноваційних технологій. На нашу думку, електронний посібник, який міститиме набір сучасних інформаційних технологій та структуроване подання інформації, слугуватиме потужним інструментом у практичній діяльності перекладача, забезпечуючи високий рівень наочності, інтерактивності.

Мета створення електронного методичного посібника з організації робочого місця перекладача на базі мовної пари “англійська → українська” полягає у допомозі перекладачу сформуванню уявлення про роль інформаційних технологій у практичній діяльності та виробити стійкі навички роботи з інформаційними технологіями у процесі вирішення конкретних перекладацьких завдань.

Розроблений електронний методичний посібник може бути також використаний викладачами для роботи з аудиторією студентів для викладання курсів зі вступу до перекладознавства, теорії та практики перекладу, спеціальних курсів з інформаційних технологій у перекладацькій діяльності, а також фахівцями з перекладу, які зацікавлені у вивченні практичних питань перекладу, тому що містить систематизовані відомості наукового та прикладного характеру, подані як сукупність різних форм подання інформації, а саме: текстової, графічної, цифрової та фото інформації у зручній для вивчення й викладання формі.

Посібник має на меті дидактично доповнити підручники, довідники, практикуми з англо-українського перекладу, адже він є автоматизованим

варіантом друкованого видання, передбачає збереження структури книги з наданням додаткових можливостей, які реалізуються через гіпертекст і мультимедіа, і забезпечує відповідно інформаційно-пошукову діяльність.

Наповнення, структура та склад нашого електронного інформаційного продукту відрізняється від традиційного друкованого, адже містить сучасні мультимедійні технології – гіперпосилання, інтерактивні вкладки та закладки.

При цьому перевагою електронного посібника є можливість добудовувати та ускладнити його базову структуру, додаючи актуальне текстове наповнення, необхідну графіку (схеми, таблиці, рисунки), анімацію, відеозаписи тощо, зважаючи на нові потреби авторів, користувачів, викладачів та студентів та відповідно до нових досягнень науки і технологій.

Проаналізувавши підходи до створення електронних посібників, запропоновані різними вченими [8, 9, 14], можемо стверджувати, що уніфікована концепція розробки електронних посібників відсутня.

Існує також проблема визначення науково-методичних вимог до проектування електронних посібників, що пов'язана з швидкими темпами розвитку програмно-апаратних інформаційних засобів. Наприклад, дослідники [20, 26] виокремлюють загальнопедагогічний, структурний, змістовний, фізіологічний та інші вимоги до розроблення посібників.

Методика розробки нашого електронного посібника передбачала такі послідовні етапи:

1. розробка концепції посібника – визначення мети та завдань, які необхідно реалізувати за допомогою електронного підручника;
2. пошук програмного забезпечення для створення електронного посібника;
3. розробка структурних компонентів електронного посібника за модулями та розділами;
4. реалізація гіпермедійних засобів і телекомунікаційних технологій в електронній формі;
5. розробка методики використання електронного посібника в практичній

діяльності;

6. апробація електронного посібника, оптимізація його змісту.

На першому етапі ми розробили концепцію посібника, визначивши і конкретизувавши цілі використання електронного методичного посібника, а також ті переваги, які будуть реалізовані при його впровадженні в перекладацьку діяльність.

Основні завдання використання посібника: 1) розширення можливостей перекладацької діяльності за рахунок впровадження електронного посібника в процес виконання перекладу; 2) підвищення ефективності роботи фахівців з перекладу.

Методологічним підґрунтям для створення концепції нашого електронного посібника для перекладачів слугували компетентнісний та комунікативно-діяльнісний, підходи, які мають забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване оволодіння перекладачами інструментами та ресурсами, які можуть входити до складу їх АРМ, а саме: електронних словників, термінологічних та перекладних ресурсів мережі Інтернет, спеціалізованих довідкових сайтів, баз даних, пошукових порталів, систем обміну термінологічними даними, спеціалізованих сайтів і порталів, систем автоматизації перекладу, систем машинного перекладу, систем перекладацької пам'яті (ТМ програм), систем контролю якості перекладу (QA програм), текстових редакторів та конверторів та програм для верстки, допоміжних засобів здійснення перекладу. Ці підходи також зорієнтовані на перекладацьку професійну діяльність.

На цьому етапі розроблявся також зручний інтерфейс посібника. Наприклад, посібник реалізовано таким чином, що всі розділи розміщуються на закріпленій панелі, що дає змогу в будь-який час перейти в потрібний розділ.

Критеріями вибору інструментальних програмних засобів для розробки нашого електронного посібника послужили:

– багатоплатформність: можливість використання посібника на

комп'ютерах з різноманітними апаратними конфігураціями, системним програмним забезпеченням;

- простота встановлення/використання: посібник при його використанні не повинен створювати незручності користувачеві;
- невисока ресурсомісткість;
- обрані інструментальні програмні засоби повинні оптимально вирішувати поставлені розробником завдання;
- вартість: при розробці авторського посібника ефективною є можливість застосування готових (безкоштовних) програмних засобів.

Тому на другому етапі ми порівняли декілька безкоштовних програмних засобів, які дозволяють створити електронний посібник.

Широко розповсюджених програм моделювання електронних посібників досить багато. Наприклад, Constructor Electronic books 1.1.3 дозволяє дуже швидко створити електронний посібник за умови наявності повністю готових і відредагованих текстових документів, підготовлених у Word, збережених в одній папці. Constructor Electronic books 1.1.3 передбачає створення електронних посібників, які запускаються за допомогою exe-файлу. Такий ресурс зручно використовувати, встановивши на стаціонарних комп'ютерах в аудиторіях чи на студентських ноутбуках (планшетах тощо). Constructor Electronic books 1.1.3 зручний під час інсталяції та перегляду, і не залежить від операційної системи та програмного забезпечення.

Інша безкоштовна програма BookDesigner 4.0 підтримує велику кількість форматів, наприклад lit, fb2, prc, rb та інші, що дозволяє створювати ЕП, які можуть зчитуватися на різних пристроях, що суттєво розширюючи діапазон їх використання. Крім того, програма працює у двох режимах: редагування та читання. BookDesigner 4.0 включає також три допоміжні утиліти: Інтернет-навігатор, який спрощує та прискорює пошук книг у глобальній мережі, утиліту для автоматичного перейменування файлів,

утиліту для вилучення файлів (зображень, тексту) з книги.

Згідно зі статистикою, найбільш розповсюдженою програмою на теренах вітчизняної освіти є Acrobat Reader, яка дозволяє створювати електронні освітні ресурси відкритого типу, тобто ЕОР перебуває у вільному доступі у Всесвітній мережі. Посібник, створений в середовищі Acrobat Reader ефективно й повноцінно функціонує в будь якому сучасному браузері: Google Chrome, Opera, Mozilla Firefox, Internet Explorer тощо. Зважаючи на те, що програма Acrobat Reader має відкрите гіпертекстове середовище, навігаційні карти та гіперпосилання, вона забезпечує можливість онлайн роботи зі студентами в умовах дистанційного навчання. Acrobat DC зі службами Adobe Document Cloud дозволяє працювати з документами на ПК, мобільних пристроях або в Інтернеті.

eBooks Writer LITE – це також досить проста в експлуатації програма з достатньою кількістю функцій. З її допомогою створюють книги не тільки для ПК, але і для мобільних пристроїв. Характеристики: має простий візуальний редактор, що підходить як для початківця, так і для просунутого користувача; продукт дає можливість не тільки створювати посібники з нуля, але й імпортувати вже готові книги у форматі *.rtf або *.doc; крім текстових даних, книга, може містити аудіо і відео файли і таблиці. Переваги: посібник, створений за допомогою даного продукту, являє собою файл невеликого розміру, що саморозпаковується; наявна можливість захистити паролем окремі частини книги або весь посібник цілком; можливість захисту від копіювання або друку; книги зберігаються у форматах *.exe або *.aep; наявність модулів, що під'єднуються. Недолік: безкоштовна версія LITE може створювати ЕП лише розміром до 1 Мб, що відповідає приблизно 20 сторінкам. У версіях pro і gold допустимий розмір книг набагато більший: до 260 000 сторінок [48].

eBook Maestro – інший універсальний засіб створення електронних часописів, посібників, звітів, презентацій, опитувальників, книг. За допомогою цього продукту в посібник можуть бути включені файли різних

типів: HTML сторінки, VB і Java скрипти, звукові, графічні і відео файли, посилання на ресурси в Інтернеті. Всі файли книги, що має складну структуру, зберігаються в різних директоріях. Переваги: підтримка HTML, WSH; обробка і збереження даних, введених користувачем в проект; захист від плагіаторів, що використовують для крадіжки інформації клавішу Print Screen, комбінації клавіш для копіювання вставки, друк на паперові носії; можливість перетворення тексту в мову; швидкий і зручний пошук. Недоліки: у безкоштовній версії можна створювати проекти тільки для некомерційних цілей; максимальна кількість файлів для однієї книги у версії FREE – 500, в той час як у версіях standard і pro їх кількість необмежена [47].

ChmBookCreator – це простий у використанні продукт, який зі звичайних файлів htm, txt, doc та rtf створить електронний посібник, який буде виглядати як звичайна розкрита книга на паперовому носії [16]. За допомогою ChmBookCreator можна створити добре структурований посібник з біографією автора і змістом. Переваги: можна не тільки створювати книги, але і конвертувати їх з інших форматів; є можливість створювати власний унікальний дизайн для посібника; зручний для рядового користувача; є докладна вбудована довідка. Недоліки: у chm файлах немає ні скролінгу, ні закладок; повільна обробка файлів *.doc.

iBooksAuthor – це інструмент для створення offline-підручників, безкоштовно доступний в App Store для Mac і дозволяє створити чудові книги з технологією Multi-Touch і будь-які інші книги спеціально для iPad. Цей пакет на сьогодні можна вважати стандартом для розробки навчальних матеріалів для планшетних комп'ютерів, повністю відповідним технології створення відкритих електронних освітніх ресурсів [52]. Цей додаток дозволяє створювати offline-підручники для пристроїв від компанії Apple, читання яких відбувається через програму iBooks, а завантаження доступне через iTunes. Програма дозволяє створювати електронні книги з планшетного комп'ютера, супроводжувати текст відео-роліками, галереями зображень і інтерактивними елементами – діаграмами, 3D анімацією тощо.

У розпорядження користувача надаються широкі можливості вибору макетів сторінок. Шляхом простого перетягування об'єктів мишею можна додати в підручник текст і зображення. Використання віджетів Multi-Touch дозволяє включити інтерактивну фотогалерею, фільми, презентації Keynote, тривимірні об'єкти і багато іншого. Підручник доступний на iPad в будь-який час, його можна зберегти в iBookstore, розмістити на сервері iTunes U або поділитися з будь-яким користувачем iPad.

Крім перерахованих вище продуктів, існують і інші програми для створення електронних посібників, що розповсюджуються безкоштовно. У кожної є свої сильні і слабкі сторони, і при виборі однієї з них ми керувалися тим, наскільки складним за структурою і змістом повинен бути створений посібник. Ми також брали до уваги, щоб програма була простою і зрозумілою пересічному користувачеві, при цьому мала достатню кількість функцій, функціонал якої не був би занадто складним для сприйняття недосвідченою людиною.

Тому, на основі дослідження і аналізу прийнято рішення розробити наш електронний методичний посібник за допомогою програми TurboSite, яка здатна в разі потреби представити електронний посібник у вигляді HTML-сайту. Програма дозволяє не просто вибудувати матеріал у вигляді розділів та модулів, а й створити такі структурні компоненти як форма зворотного зв'язку, підтримка коментарів, а також наповнити електронний посібник відеоматеріалами, JavaScript-тестами та іншими допоміжними функціями. Зважаючи на вищевикладене, програма також корисна викладачам, які за допомогою програми TurboSite мають можливість створити свій різнорівневий макет заняття для навчальних груп із різною пізнавальною активністю.

Зазвичай структура електронного навчального посібника будується за модульним принципом. Тому на третьому етапі ми розподілили змістову структуру методичного посібника на декілька закінчених взаємозв'язаних блоків, кожен з яких має свою функцію і візуально представлений окремим

модулем. Основною структурною одиницею організації навчального матеріалу в змісті нашого посібника визначено тематичний модуль, який відображає сутнісний зміст прикладної розробки нашого дослідження. Кожний модуль є автономним і завершеним за своїм змістом, що дає можливість фахівцям з перекладу вибудовувати свій перекладацький процес в довільному порядку.

В організації модульно-репрезентативних елементів нашого електронного посібника також виділяється ієрархія. Побудові модулів посібника передувало виокремлення властивостей та відношень між ними.

До змісту тематичних модулів методичного посібника розроблялися також дидактично доцільні ілюстративні матеріали.

На четвертому етапі розробки методичного посібника була реалізована система гіпермедійних засобів і телекомунікаційних технологій в електронній формі, що дозволяють здійснювати переміщення користувача в електронному посібнику (перехід до змісту, модулів).

Передостаннім етапом зі створення електронного методичного посібника слугувала підготовка методичних рекомендацій щодо користування посібником для перекладачів, а також викладачів і студентів.

При апробації розробленого посібника була здійснена перевірка швидкості переходів гіперпосиланнями, зручності використання навігаційних панелей та контекстного пошуку інформації, перевірка використання інтерактивних елементів, наявності помилок в текстах. За результатами тестування електронний посібник був відкоригований, виявлені недоліки були усунені.

У пункті 3.1. проаналізовано види програмних засобів, що використовуються для створення мультимедійних електронних посібників і на основі аналізу обрано програму TurboSite для розробки електронного посібника з організації робочого місця перекладача.

3.2. Опис електронного посібника

Наш методичний електронний посібник з організації робочого місця перекладача – електронне видання, яке не має друкованих аналогів. Посібник містить переважно текстову інформацію і доступний потенційно необмеженому колу користувачів через телекомунікаційні мережі.

На відміну від традиційних посібників наш електронний посібник реалізує інтерактивний режим використання комп'ютерної техніки – за допомогою гіпертексту користувач може виконати перехід на іншу сторінку і отримати в такий спосіб необхідні пояснення та рекомендації щодо здійснення перекладацької діяльності. Інформація в посібнику подається не лише у вигляді тексту, а й у вигляді графіків та схем.

Розроблений посібник можна визначити як систему диференційованих знань з пошуку, аналізу та узагальнення інформації і ресурсів, необхідних для здійснення перекладу.

Наш електронний посібник створено у форматі HTML-сторінки, а тому його можна відрити як через застосунок, так і у вигляді веб-сайту.

У методичному посібнику спроектоване і реалізоване інформаційне середовище для ефективної діяльності фахівців з перекладу в реальному виробничому середовищі. Наприклад, у методичному посібнику міститься набір алгоритмів виконання перекладацьких дій, що спрямовані на підвищення швидкості та ефективності роботи з перекладом.

Розроблений електронний посібник не є альтернативою традиційним засобам навчання, а має на меті дидактично доцільно їх доповнити.

Посібник характеризується такими перевагами:

- містить мультимедійні складові та гіпертекстову структуру матеріалу;
- може поширюватися на всіх можливих знімних носіях інформації, також можлива передача за допомогою мережі Інтернет;
- для роботи з посібником необов'язковий доступ до Інтернету;
- матеріал посібника можливо переглянути за гіперпосиланнями;
- мультимедійність посібника – можливість використання засобів

мультимедіа для більш ефективного подання матеріалу (звук, відео, мультиплікація, анімація, відео);

- інтегрованість посібника – він може включати не лише теоретичний матеріал, але й гіперпосилання на іншу довідкову та навчальну літературу, розміщену в Інтернеті.

Крім того, перевагою електронного посібника є те, що більша частина необхідного матеріалу для здійснення перекладу зібрана в одному місці, а тому перекладачам не доводиться витрачати час на пошук цього матеріалу за різними джерелами.

У посібнику реалізовано такі принципи:

- принцип регулювання;
- принцип доповнюваності;
- програмно-технічні принципи.

Принцип регулювання полягає в тому, що користувач самостійно керує зміною веб-сторінок, має простий доступ до інформації кожного модулю та теми. Принцип доповнюваності характеризується тим, що організація структури електронного посібника забезпечує можливість додавання нових компонентів. Програмно-технічні принципи: зручність інтерфейсу, логічність та очевидність навігації, єдність стилю, дизайн посібника відповідає вимогам ергономічної кольорової гами, гармонійне співвідношення між текстом і графікою.

Під час розробки посібника до нього висувалися також специфічні вимоги:

- структурованість інформації і представлення її у вигляді завершених фрагментів;
- супроводження текстової частини перехресними посиланнями (гіперпосиланнями), що дозволяють скоротити час на пошук необхідної інформації.

Використання гіпертекстової технології у посібнику відповідає одній з основних вимог до електронних видань, забезпечуючи структурованість,

зручність у використанні та наочність викладеного матеріалу.

Ефективність перекладацької діяльності підвищуються за допомогою дидактично доцільно підібраного інформаційного та довідкового матеріалу, реалізованого у посібнику. Зміст електронного методичного посібника і всі його структурні компоненти узгоджуються з професійними потребами і намірами перекладачів при виконанні письмового перекладу текстів різних стилів.

Структура електронного посібника представлена двома блоками: презентаційним та інформаційним. Блоки складаються з модулів, поділених на два розділи, мінімальні за обсягом, але логічно завершені за тематичним змістом. Розробляючи базові структурні компоненти електронного посібника, їх оформлення ми дотримувалися вимог лаконічності, структурності та автономності.

Презентаційний блок інформує користувача про назву електронного посібника, організацію, де він створений, розробника, рік створення та його змістовим наповненням – вміщеним у посібнику навчальним матеріалом. Рекомендовані довідкові ресурси, представлені в методичному електронному посібнику, мають на меті допомогти користувачам СМП здійснити лексико-семантичну правку результатів перекладу. Цей комплекс довідкових матеріалів залежно від рівня підготовленості аудиторії, також дозволяє розширити можливості навчального процесу студентів, підвищити ефективність постредагування МП непрофесійними перекладачами.

Основу другого інформаційного блоку складає теоретичний матеріал. Теоретичний матеріал структуровано тематично. Тут системно викладено аналіз інструментів та ресурсів, які можуть входити до складу АРМ перекладача, а саме: 1. електронних словників, термінологічних та перекладних ресурсів мережі Інтернет; 2. спеціалізованих довідкових сайтів, баз даних, пошукових порталів, систем обміну термінологічними даними, спеціалізованих сайтів і порталів; 3. систем автоматизації перекладу (CAT tools): 3.1. систем машинного перекладу (СМП): Bing, Systran, Reverso,

Webtran, M translate.ua, Google Translate; 3.2. систем перекладацької пам'яті (TM програм): IBM, Trados, Automatic Dictionary Lookup (ADL), MultiTerm у SDL Trados; 3.3. систем контролю якості перекладу (QA програм): TQAuditor, ApSIC Xbench, Verifika, QA Distiller, ErrorSpy, CheckMate, ErrorSpy, Linguistic Toolbox; 3.4. текстових редакторів та конверторів та програм для верстки; 4. допоміжних засобів здійснення перекладу на базі мовної пари “англійська → українська”.

Теоретичний матеріал посібника добирався за прагматичним та інформативним критеріями – матеріал методичного посібника є типовим, практично значущим і вживаним в реальній перекладацькій діяльності, матеріал також слугує для фахівців з перекладу джерелом професійно важливої інформації. Теоретичний та довідковий матеріал для зручності опанування масивом інформації, пошуку тощо організований як тези, а подекуди – таблиці.

У посібнику можна шукати потрібну інформацію переходячи до певних розділів та тем безпосередньо за допомогою закладок.

Початок роботи з електронним методичним посібником передбачає вхід на робочому столі ПК в електронний навчальний посібник під назвою: «Організація робочого місця перекладача» (див. рис. 3.1).

Рис. 3.1. Ярлик електронного методичного посібника з теми «Організація робочого місця перекладача» на робочому столі ПК

На рис. 3.2 показано обкладинку створеного електронного методичного посібника.

Рис. 3.2. Обкладинка електронного методичного посібника, створеного за допомогою програми Turbosite.

На рис. 3.3 показано викладення матеріалу одного із пунктів посібника.

Рис. 3.3. Ілюстрація викладення матеріалу одного із пунктів посібника

Розроблений електронний методичний посібник – продукт, у якому інтегруються досягнення сучасної техніки та зміст перекладацької діяльності. Посібник включає інформаційно-довідкові й методичні матеріали та дає

змогу комплексно використовувати їх для отримання знань та удосконалення умінь і навичок для здійснення перекладу.

Варто зазначити, що електронні видання можуть бути з часом адаптовані до вимог конкретного користувача. Тому перспективною видається реалізація у розробленому електронному посібнику принципу адаптивності. Електронний методичний посібник повинен дозволяти варіювати обсяг і складність представленого матеріалу і його прикладну спрямованість залежно від потреб користувача, наприклад, генерувати додатковий ілюстрований матеріал, надавати інтерпретації невідомих користувачу понять тощо. Також у майбутньому ми маємо намір реалізувати у посібнику принцип комп'ютерної підтримки, щоб у разі виникнення певних помилок або збоїв у роботі програми користувач мав змогу отримати комп'ютерну підтримку для їх усунення.

Отже, за допомогою програми Turbosite був створений електронний методичний посібник з організації робочого місця перекладача, який складається з двох модулів, двох розділів та п'яти тем з підтемами. Розроблений електронний методичний посібник доступний для відкриття та завантаження на ПК, у разі потреби користувачі також можуть відкрити його в будь-якому браузері і на будь-якому пристрої за посиланням.

ВИСНОВКИ

Отже, опрацювавши науково-методичну літературу та проаналізувавши терміни, що використовуються для позначення АРМ перекладача, ми визначили поняття *АРМ перекладача* як сукупність апаратних, програмних і лінгвістичних засобів, що необхідні для автоматичної обробки лінгвістичних даних. Ми також встановили, що АРМ в сучасних умовах є невід'ємною частиною перекладацької компетенції. АРМ перекладача включає як програми загального користування, так і спеціалізовані лінгвістичні та перекладацькі ресурси.

Ми з'ясували, що у перекладознавстві існують різні класифікації видів перекладів за певними критеріями. У нашій роботі розглянуто три класифікації: жанрово-стилістична, психолінгвістична та класифікація за характером суб'єкта перекладу.

Наше дослідження зосереджене на описі перекладацького виробничого процесу письмових перекладачів. Як і у випадку багатоаспектності поняття *переклад*, так і в результаті аналізу визначення перекладацького процесу ми дійшли висновку, що різні дослідники пропонують різні етапи перекладацької діяльності. У нашій роботі ми дотримуємося принципу опису перекладу як багатоетапного процесу – *translate, edit, proof* (переклад, редагування та коректура).

У роботі описана триступінчаста градація етапів (фаз) письмового перекладу:

1. етап аналізу ВТ, етап підготовки до перекладацької дії, або фаза орієнтування в умовах чергового перекладацького завдання;
2. етап власне перекладу, або фаза здійснення перекладацької дії;
3. етап контролю результату перекладу, чи фаза контролю.

У нашому дослідженні здійснений також аналіз кожного етапу письмового перекладу і окремо описані особливості редагування та коректури перекладу, їх функціональні аспекти та спеціалізовані програми, які стають у нагоді перекладачам під час редагування і коректури здійснених перекладів.

Зважаючи на стрімкий розвиток перекладу у сфері ІТ, у нашій роботі також приділено увагу дослідженню процесу перекладу веб-сайтів, комп'ютерних ігор, що відрізняється від описаних вище етапів.

Проаналізувавши вітчизняний ринок перекладацьких послуг ми з'ясували, що попит на послуги вітчизняних фахівців з перекладу наразі визначається процесом економічної асоціації України з ЄС, а також зростанням активності побутового індивідуального спілкування (міжнародні служби знайомств, агенції працевлаштування за кордоном, міграційні потоки тощо). Найбільш затребуваними видами сучасного перекладу на вітчизняному ринку є технічні, юридичні, фінансово-економічні, медичні та ІТ переклади.

На основі аналізу власне ПД і вітчизняного перекладацького ринку ми здійснили системний аналіз інструментів та ресурсів, необхідних для виконання того чи іншого етапу ПД на базі мовної пари “англійська → українська”.

Прикладним продуктом нашого дослідження є електронний посібник з організації робочого місця перекладача як програмного засобу, призначенням якого є сприяння в практичній перекладацькій діяльності, Електронний підручник подає матеріал у вигляді інтерактивних опорних схем з доповненням наочними мультимедійними матеріалами. Розроблений електронний підручник передбачає структурування довідкового матеріалу з розподілом на модулі, що відповідають окремим темам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдони́на М. Ю. Использование информационных технологий при переводе научно-технических текстов / М. Ю. Авдони́на, Н. И. Жабо // Теоретические и практические материалы для студентов экологического факультета. Вестник МГЛУ. – 2015. – Т. 16, вип. 727. – С. 11-21
2. Алимов В. В. Теория перевода, Перевод в сфере профессиональной коммуникации / В. В. Алимов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2005. – 152 с.
3. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Учеб. пособие для студ. филол. и лингв фак. высш. учеб. Заведений / И. С. Алексеева. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 352 с.
4. Алексеева И. С. Текст и перевод. Вопросы теории. Учебное пособие / И. С. Алексеева. – М.: ВШ, 2008. – 181 с.
5. Артеменко, О. А. Формування перекладацької компетентності у сфері професійної комунікації у студентів немовних спеціальностей з використанням інформаційних та комунікаційних технологій : дисертація ... кандидата педагогічних наук: 13.00.08 / О. О. Олександрівна; Калуш. держ. пед. ун-т ім. К.Е. Цюлковського. – Калу́га, 2009. – 201 с.
6. Бе́ляева, Л. М. Автоматичний (машинний) переклад / Л. М. Бе́ляева, М. І. Ві́дкупників. – СПб: Прикладне мовознавство, 1996. – 334 с.
7. Бе́седі́на Є.В. Концептуальна модель професійної підготовки конкурентоспроможних перекладачів в умовах диверсифікації вищої освіти [Електронний ресурс] / Є.В. Бе́седі́на. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009_3/files/ped_2009_03_07_Besedina.pdf (дата звернення: 24.09.2022). – Назва з екрана.
8. Бу́лда А. А. Електронний підручник в системі сучасних засобів навчання / А. А. Бу́лда // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання

- соціально-політичних дисциплін. [зб. наукових праць] / ред. рада: В. П. Андрущенко (голова); М-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 1. – С. 18-21
9. Вембер В. П. Роль та місце електронного підручника в навчально-методичному комплекті з навчального предмета для загальноосвітньої школи / В. П. Вембер // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. VIII, вип. 6. – К., 2009. – С. 43-51.
 10. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – С.12.
 11. ГОСТ 34.601-90 Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы. Автоматизированные системы. Стадии создания. Дата введения 01.01.92.
 12. ГОСТ 7.83-2001. Межгосударственный стандарт. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Электронные издания. Основные выходные и выходные сведения. Дата введения 2002.07.01.
 13. Грабовский, В. Н. Технология Translation Memory / В. Н. Грабовський // Мости. – 2004. – № 2. – С. 57-62.
 14. Грекул В. И. Проектирование информационных систем: курс лекций / В. И. Грекул, Г. Н. Денищенко, Н. Л. Коровкина. – М.: Интернет-Университет Информационных Технологий (ИНТУИТ), 2005. – 227 с.
 15. Дроздовський Д. І. Переклад у ХХІ столітті: місія нездійсненна? / Д. І. Дроздовський // Альманах «ЛітАкцент». – К.: Темпора, 2009. – ? с.
 16. Євдокимов, А. В. Новітні ІТ-технології у літературознавчій роботі / О. В. Євдокимов // Тези доповідей, представлених на науковій конференції «Сучасні інформаційні технології та філологія» [Електронний ресурс]. –

2010. – Режим доступу: /nauka/conference/2005/inf_fil/evdokimov.php (дата звернення: 17.05.2022). – Назва з екрана.
17. Захаров, В. Н. Філологія в інформаційних проектах РДНФ / В. Н. Захаров // Тези доповідей, представлених на науковій конференції «Сучасні інформаційні технології та філологія» [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: /nauka/conference/2005/inf_fil/zaharov.php (дата звернення: 17.05.2022). – Назва з екрана.
18. Зинкевич О. В. Локализация как процесс лингвистической трансформации структуры и содержания динамического текста / О. В. Зинкевич. – Известия СПбГЭУ, **який номер чи випуск** 2018. – С.135-137
19. Зорівчак Р. П. Про підготовку перекладачів для України ХХІ ст. / Р. П. Зорівчак // Сучасна лінгвістика, 2005. **який номер чи випуск** – С. 15-17.
20. Зубов А. В. Информационные технологии в лингвистике / А. В. Зубов, И. И. Зубова. – М.: Академия, 2004. – 208 с.
21. Іваницька Н.Б. Формування перекладацької компетенції в аспекті використання новітніх інформаційних технологій [Електронний ресурс] / Н.Б. Іваницька // Електронне наукове видання матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Гуманізм та освіта". – Вінниця, 2006. – Режим доступу : <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06inbnit.php> (дата звернення: 03.11.2022). – Назва з екрана.
22. Карабан В. І. XXVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція **Назва конференції** / В. І. Карабан, В. А. Карабан // Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/en/art/5777> (дата звернення: 18.09.2022). – Назва з екрана.
23. Коваль Т. І. Інформаційні технології в перекладі: навчальний посібник / [Т. І. Коваль та ін.]. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2010. – 261 с.
- 24.** Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учеб. пособ. / В. Н. Комиссаров. – М.: ВШ, 2001. – **С.48.**

25. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник / І. В. Корунець. – 5-те вид., виправ. і допов. – Вінниця : Нова Книга, 2017 – 448 с.
26. Кузнецова І. О. Електронний підручник як важливий компонент системи дистанційного навчання / І.О. Кузнецова // Вісник СевНТУ. Серія: Педагогіка. – Севастополь: СевНТУ. – 2012. – № 127/2012. – С. 63-67
27. Лаврентьєва Г.П. Науково-методичні підходи та інструментарій експертизи якості електронних засобів навчального призначення / Г.П. Лаврентьєва [Електронний ресурс] // Інформ. технології і засоби навчання. – №5 (19). – 2010. – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> (дата звернення: 18.09.2022). – Назва з екрана.
28. Латышев Л. К. Технология перевода : учебник и практикум для академического бакалавриата / Л. К. Латышев, Н. Ю. Северова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 263 с. – Серия : Бакалавр. Академический курс
29. Левкович О. А. Основи комп'ютерної грамотності: навч. посібник / О. А. Левкович, Є. С. Шелкоплясова, Т. М. Шовкоплясова. – Мн.: ТетраСистемс, 2006. – 528с.
30. Марчук Ю. М. Проблемы машинного перекладу / Ю. М. Марчук. – М.: вид-во, 1983. – 140 с.
31. Малёнова Е. Д. К определению понятия «аудиовизуальный перевод» / Е. Д. Малёнова // Научный журнал «Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова», 2019. – (48). – С.19
32. Малявина А. Н. Информационные технологии в переводческой деятельности : учеб.-метод. пособие / А. Н. Малявина. – Тольятти : Изд-во ТГУ, 2014. – 88 с.
33. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Наука, 1996. – С. 103.

34. Миронова М. С. Особливості перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську / М. С. Миронова // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ "ОЮА". Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса : Фенікс, 2013. – Т. 1. – С. 653-655.
35. Міщенко А. Л. Машинний переклад у контексті сучасного науково-технічного перекладу / А. Л. Міщенко // Вісн. Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків, 2013. – № 1051. – С. 172.
36. Нелюбін, Л. Л. Комп'ютерна лінгвістика та машинний переклад / Л. Л. Нелюбін. – М.: вид-во, 1991. – С. 89.
37. Положення про електронні освітні ресурси: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 01.10.2012р., № 1060. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12> (дата звернення: 18.09.2022). – Назва з екрана.
38. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. – М. : Междунар. отношения, 1974. – С. 28.
39. Різдва́ний Ю. В. Філософія мови. Культурознавство та дидактика / Ю. В. Різдово. – М.: Грант, 2003 – С. 57.
40. Слєпович В. С. Настільна книга перекладача / В. С. Слєпович. – 2-ге вид. – Мінськ: ТетраСистемс, 2006. – 301 с.
41. Сулова Н. В. Новий літературознавчий словник-довідник / Н. В. Сулова, Т. М. Усольцева. – Мозир: Білий вітер, 2003. – 152 с.
42. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО "Издательский Дом "ФИЛОЛОГИЯ ТРИ", 2002. – 416 с.

43. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
44. Шахова Н. Г. Що можуть програми машинного перекладу? / Н. Г. Шахова // Мости. – 2004. – № 4. – С. 53-57.
45. Dimitrova E. Expertise and Explication in the Translation Process. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2005. P. 14
46. Chernovaty L., Kovalchuk N. Teaching non-fiction translation: the System of Exercises and Tasks1 // Advanced Education / Новітня освіта: науковий журнал. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2019. – Вип. 12. – С. 5-11
47. ChmBookCreator Програма для створення СНМ книг [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://smallweb.ru/library/chmbookcreator.htm>.
48. eBooksWriter LITE [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://ebookswriter-lite.en.lo4d.com/> (дата звернення: 09.09.2022). – Назва з екрана.
49. Flynn P., Gambier Y. Methodology in Translation Studies. Handbook of Translation Studies, 2011, Edition: 1; pp.16-23
50. Gaballo V. Exploring the boundaries of transcreation in specialized translation // ESP Across Cultures. 2012. № 9. P. 95-113.
51. Gottlieb H. Subtitling // Routledge encyclopedia of translation studies / Ed. by M. Baker. L.; N. Y.: Routledge, 1998. P. 244-248.
52. iBooks Author [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.apple.com/ru/ibooks-author/> (дата звернення: 09.09.2022). – Назва з екрана.
53. Katan D. Translation as intercultural communication // Munday J. (ed.). The Routledge companion to translation studies. – Routledge, 2009. – P. 74-91.
54. Feltrin-Morris Marella, Folaron Deborah, Guzmán María Constanza (eds.) Translation and Literary Studies: Homage to Marilyn Gaddis Rose Routledge, 2012. – 144 p.

55. Newmark P. Approaches to translation (Language Teaching Methodology Series). Peter Newmark. Oxford: Pergamon Press, 1981. pp. 213.
56. O'Hagan M., Mangiron C. Game localization. John Benjamins Publishing Co., Amsterdam, Philadelphia, 2013. P. 386.
57. Pym A. What Technology Does to Translating // Translation and Interpreting. 2011. № 1. P. 1-9. URL: <http://www.transint.org/index.php/transint/article/viewFile/121/81> (Last accessed: 10.11.2022).
58. SeKum BookStudio 1.0.0 [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: http://freesoft.ru/sk_bookstudio (дата звернення: 04.10.2022). – Назва з екрана.
59. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New Paradigm or Shifting Viewpoints. John Benjamins Publishing Co., Amsterdam, 2006. P. 104. URL: <http://dx.doi.org/10.1075/btl.66> (Last accessed: 02.11.2022).
60. Txabarriaga R. IMIA Guide on Medical Translation, John Benjamins Publishing Co., Amsterdam, 2009. P. 23. URL: <http://dx.doi.org/10.1056/btl.84> (Last accessed: 04.09.2022).